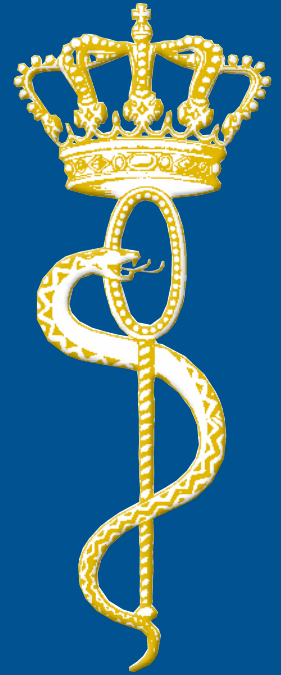

NEDERLANDS MILITAIR GENEESKUNDIG TIJDSCHRIFT

VERSCHIJNT TWEEMAANDELIJKS
75e JAARGANG
MEI 2022 - NR. 3

NMGT

Eerste Jaargang No.1 - Maandblad - December 1947

*Nederlands Militair
Geneeskundig Tijdschrift*

1947

2022

MINISTERIE VAN DEFENSIE - DEFENSIE GEZONDHEIDSZORG ORGANISATIE

NEDERLANDS MILITAIR GENEESKUNDIG TIJDSCHRIFT

Uitgegeven door het Ministerie van Defensie
onder verantwoordelijkheid van de
Commandant
Defensie Gezondheidszorg Organisatie

HOOFDREDACTEUR

H. van der Wal
kolonel MHBA MHA EMSD

EINDREDACTEUR

A.H.M. de Bok
luitenant ter zee van administratie der
tweede klasse oudste categorie b.d.

LEDEN VAN DE REDACTIE

P.C. van Heereveld
majoor-tandarts

Dr. D.G.A. Knotnerus-Janssen
majoor-apotheker

Drs. E. Mol
Sr. Adv. Arbeid en Gezondheid

E.G.J. Onnuw
kolonel-vliegerarts

R.A.G. Sanches
kapitein-luitenant ter zee-arts b.d.

N.R. van der Struijs
kapitein ter zee-arts

Prof. dr. H.G.J.M. Vermetten
kolonel-arts b.d.

Prof. dr. W.O. Zimmermann
luitenant-kolonel-arts

ADMINISTRATIE

majoor b.d. **A. Sondejker**
secretaris NMGT
Postbus 90701, 2509 LS 's-Gravenhage
Telefoon 0165-300145
E-mailadres:
nmgt@mindef.nl

AANMELDEN ABONNEMENT

Stuur uw NAW-gegevens en e-mailadres
waarop u het NMGT wenst te ontvangen
naar de secretaris NMGT, nmgt@mindef.nl,
o.v.v. 'aanmelden abonnement NMGT'.

VOORBEHOUD

Plaatsing van een artikel in dit tijdschrift houdt niet in,
dat de inzichten van de schrijver worden gedeeld door
de Commandant Defensie Gezondheidszorg Organisatie
en de redactie.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd
zonder schriftelijke toestemming van de redactie
van dit tijdschrift.

NETHERLANDS MILITARY MEDICAL REVIEW

Edited under the responsibility of the
Commander Defence Health Care Organisation
Postbox 90701, 2509 LS The Hague
(The Netherlands)

All rights reserved
ISSN 0369-4844

Van de redactie:

Voorwoord	87
Kapitein-arts b.d. M.J.J. Hoejenbos benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau	88
Vijfenzeventig jaar Nederlands Militair Geneeskundig Tijdschrift	89
Aanmelden voor abonnement NMGT	108

Van de Commandant Defensie Gezondheidszorg Organisatie:

Nieuwsbrief DGO, maart 2022	99
Nieuwsbrief DGO, april 2022	104

Oorspronkelijke artikelen:

Het overlijden van graaf Von Arnim op 6 augustus 1914 te Maastricht door drs. J. Notermans	93
---	----

Mededelingen:

Bij- en nascholing Netherlands School of Public and Occupational Health	87,109
---	--------

CONTENTS

VOLUME 75 – MAY 2022 – ISSUE 3

From the editor:

Foreword	87
Surgeon captain ret. M.J.J. Hoejenbos appointed Knight of the Order of Orange-Nassau	88
75th anniversary year Netherlands Military Medical Review	89
Sign up for subscription Netherlands Military Medical Review	108

From the Commander Defence Health Care Organisation:

Newsletter Defence Health Care Organisation, March 2022	99
Newsletter Defence Health Care Organisation, May 2022	104

Original contributions:

The death of Count von Arnim on August 6, 1914 in Maastricht by J. Notermans MD	93
--	----

Announcements:

The Netherlands School of Public and Occupational Health	87,109
--	--------

VOORPAGINA

Het NMGT bestaat dit jaar 75 jaar.

Voorwoord

Beste lezers,

Het NMGT bestaat dit jaar 75 jaar, voldoende reden om bij dit jubileum even stil te staan. In december 1947 verscheen de eerste aflevering, twee jaar na het beëindigen van de Tweede Wereldoorlog. In een bijdrage van de secretaris en de eindredacteur van ons tijdschrift wordt in een kort bestek de historie vanaf 1947 nog eens onder de loep genomen. Van de geschiedenis kan men natuurlijk altijd leren. Maar voor mij als hoofdredacteur is vooral het heden en de toekomst van belang. Ook ik wil benadrukken dat het NMGT een tijdschrift is van en voor het militair en burger geneeskundig personeel uit het militair geneeskundig functiegebied. Dat betekent dat de bijdragen voor ons tijdschrift moeten komen van dit personeel. Helaas moet worden vastgesteld dat het aanbod van interessante artikelen in de afgelopen 75 jaar steeds verder is teruggelopen en dat baart mij zorgen voor de toekomst. Tijdens het MGZ-symposium van 12 december 2018 zijn zeer zinvolle suggesties gedaan m.b.t. de inhoud van ons tijdschrift. Nu is dan toch de tijd gekomen om die suggesties om te zetten in daden. Met z'n allen zullen we hier de schouders onder moeten zetten. Ik reken op uw medewerking.

Laat ons terugkeren naar de overige inhoud van deze aflevering.

Kapitein ter zee-arts b.d. M.J.J. Hoejenbos is op 27 april 2022 koninklijk onderscheiden en benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau. De nieuwe ridder is vele jaren lid geweest van de redactie van het NMGT en vanaf 2003 tot aan zijn leeftijdsontslag in 2005 hoofdredacteur.

Drs. J. Notermans neemt ons in zijn bijdrage mee naar de Eerste Wereldoorlog. Nederland bleef weliswaar buiten dit conflict, was neutraal, maar trof toch de nodige voorbereidingen om oorlogsgewonden te kunnen opvangen. Door het passeren van de Duitse legermacht langs de zuidelijke grens van Limburg werden van de strijdende partijen ook gewonden opgenomen in de verschillende Nederlandse hospitalen. Om naast de reguliere zorg aan de grote vraag te voldoen oorlogsgewonden op te nemen, werden ook noodvoorzieningen ingericht. Een bekende gewonde uit de begindagen van die strijd was de twintigjarige graaf Adolf Heinrich von Arnim afkomstig uit een vooraanstaande Duitse familie. Op 5 augustus 1914 werd hij zwaargewond afgevoerd naar het hospitaal Calvariënberg te Maastricht, alwaar hij op 6 augustus werd geopereerd. Op diezelfde dag is hij, waarschijnlijk nog op de operatietafel, overleden.

Ik wens u veel leesplezier,

*De Hoofdredacteur NMGT
Kolonel H. van der Wal
MHBA MHA EMSD*

MEDEDELING

Netherlands School of Public & Occupational Health

Klik voor meer informatie over elke nascholing of opleiding op de titel.

Inlichtingen: www.nspoh.nl, telefoon (030) 8100500, e-mail info@nspoh.nl

Stoppen met roken: grenzen en mogelijkheden als professional

Wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat begeleiding bij het stoppen met roken door een ervaren coach de kans op succes tot wel tien keer vergroot. Wil je jouw vaardigheden als coach aanscherpen? Wil je leren hoe je omgaat met grote emoties en 'lastige cliënten'? Volg dan deze kennisverrijkende module.

Voor wie: professionals op het gebied van publieke gezondheid (bevordering), die ervaring hebben met de begeleiding bij stoppen met roken en die zich daarin verder willen specialiseren

Datum: 23 juni 2022, Utrecht

Helder denken over doelen

Heb je een ambitieus doel voor ogen voor jouw team of organisatie, maar raak je verstrikt in de uitwerking? Gun jezelf het plezier van deze masterclass, en leer werken met een Doelenladder.

Voor wie: iedereen die ambities wil vertalen naar effectieve plannen

Datum: 29 juni en 6 juli (13.30-16.30 uur), online

>> p. 109

Kapitein ter zee-arts b.d. M.J.J. Hoejenbos benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau

door A. Sondeijker, secretaris NMGT en A.H.M. de Bok, eindredacteur NMGT

Foto: KLTZ b.d. mr. O.W. Borgeld.

Kapitein ter zee-arts b.d. M.J.J. Hoejenbos, voormalig redactielid en hoofdredacteur van het NMGT, heeft op 27 april jl. een Koninklijke onderscheiding ontvangen. Hij is benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau.

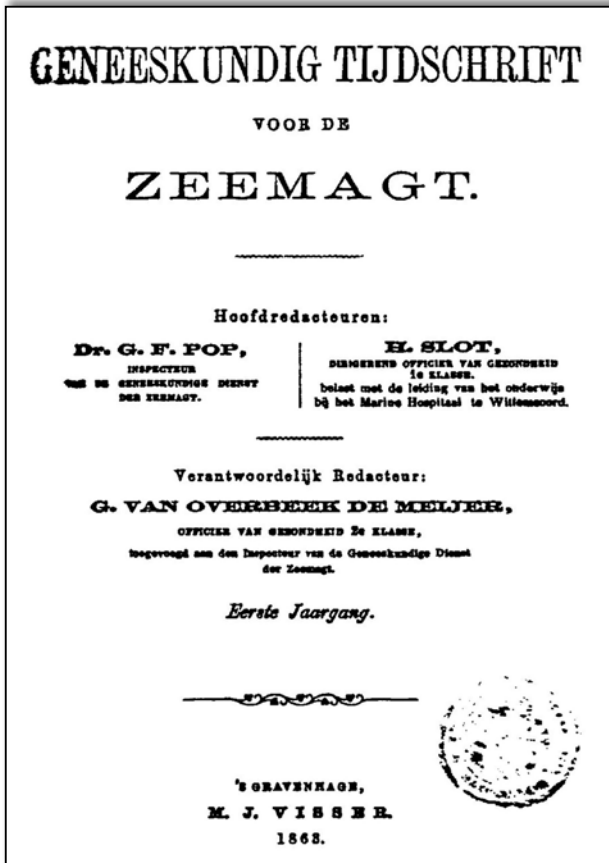
Bij de Koninklijke Marine heeft hij zich doen kennen als een zeer sociaal bewogen officier. Met veel overgave heeft hij zich altijd ingezet voor zijn medemens. Of het nu ging om steun aan familieleden van de Antilliaanse milities tijdens zijn plaatsing op de Antillen of de ondersteuning van een

gehandicapt kind, al deze aangelegenheden werden door hem opgepakt. Na het behalen van zijn artsenbul, maar nog voor het begin van zijn opleiding huisartsgeneeskunde, werd hem als jonge arts gevraagd de vacante artsenpost op Saba voor een periode van ca. drie maanden te vervullen. Slechts ondersteunt door een enkele verpleegkundige heeft hij deze taak op zich genomen. Alle geneeskundige handelingen kwamen op zijn schouders te rusten, van ambulancechauffeur tot geneesheer-directeur van het Prinses Irene Hospitaal. In deze periode was hij 24 uur per dag beschikbaar voor de ca. duizend inwoners. Als jong en nog onervaren arts stond hij er alleen voor en kwam bovendien terecht in een beslist niet goedlopende organisatie. Het was zijn overtuiging dat alle bewoners van het eiland goede medische zorg verdiende. Hij nam de opdracht om in deze zorg te voorzien zeer serieus. In zijn vrije tijd heeft hij een groot aantal publicaties op het gebied van de militaire en sociale geneeskunde geschreven. Daarnaast heeft hij met veel inzet en enthousiasme als vrijwilliger zich ingezet voor allerlei verenigingen, stichtingen en organisaties. Hier mag genoemd worden Artsen zonder Grenzen, de Protestantse Gemeente Aerdenhout, het voor Defensie begeleiden van medische apparatuur naar het buitenland, medisch adviseur van het Veteraneninstituut, begeleidend arts bij pelgrimsreizen van de Oorlogsgravenstichting, arts-vrijwilliger bij Antares Foundation Amsterdam, begeleider vakantieweken van het Kapittel Johannieter Orde, vrijwilliger bij Welzijn Bloemendaal, commissaris in de Raad van Bestuur World Vision Nederland, webmaster en secretaris/penningmeester van Probus V Kennemerland en begeleider van een gehandicapte jongen. Naast zijn dagelijkse werkzaamheden heeft hij zich als redactielid van het NMGT van januari 1988 tot mei 2002 en daarna als hoofdredacteur tot aan zijn leeftijdsontslag militairen in 2005 blijk gegeven van een grote interesse en betrokkenheid bij dit tijdschrift. Hij was een continue factor in de redactie en daardoor met al zijn ervaringen ook een vraagbaak voor de andere redactieleden. Hij voorzag de redactie van frisse ideeën. Ook verschenen er van zijn hand de nodige interessante artikelen. Het was een logische keuze hem aan te stellen als hoofdredacteur gelet op zijn jarenlange ervaring. Als hoofdredacteur wist hij de redactieleden telkens weer te enthousiasmeren en gaf op een prettige wijze leiding aan de bureauredactie. Wij wensen onze voormalige hoofdredacteur van harte proficiat met deze welverdiende benoeming.

Vijfenzeventig jaar Nederlands Militair Geneeskundig Tijdschrift

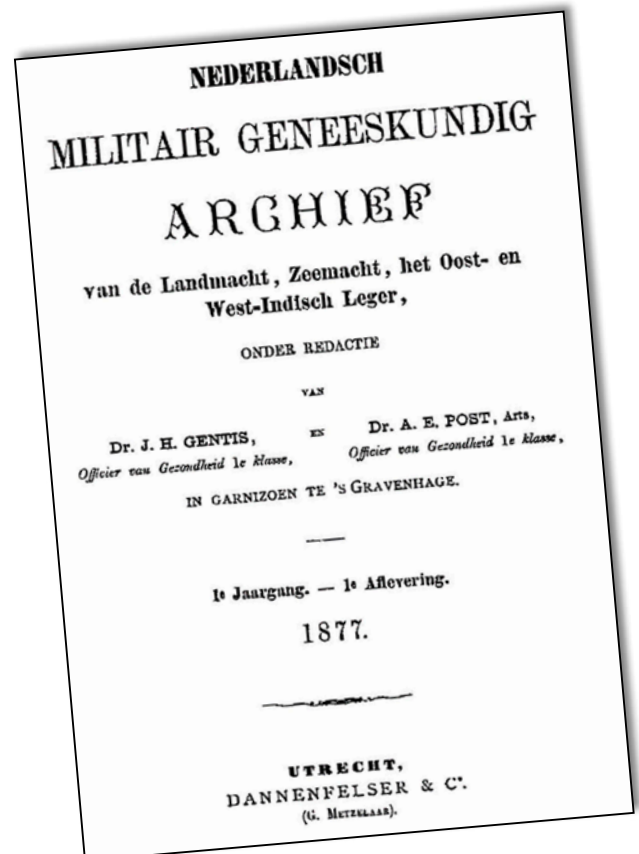
Inleiding

Het Nederlands Militair Geneeskundig Tijdschrift (NMGT) bestaat dit jaar vijfenzeventig jaar. We rekenen vanaf 1947 toen in december van dat jaar de eerste aflevering verscheen. Het NMGT is een voortzetting van al veel eerder uitgegeven militair geneeskundige tijdschriften.

Het begin

Door de toenmalige geneeskundige dienst van de Zeemacht verscheen voor het eerst in 1863 het 'Geneeskundig Tijdschrift voor de Zeemagt', dat werd uitgegeven tot 1871. Daarna van 1872 tot 1875 het 'Geneeskundig Archief voor de Zeemacht', en van 1877 tot 1900 het 'Nederlandsch Militair Geneeskundig Archief' van de Landmacht, Zeemacht, het Oost-West Indisch Leger, gevolgd door het 'Militair Geneeskundig Tijdschrift' tot 1940, waarna het door de Duitse bezetter werd verboden. Helaas beschikt de bureauredactie niet over alle jaargangen en is het tijdschrift, om onduidelijke redenen, tussen 1914 en 1934 niet verschenen. Na de Tweede Wereldoorlog heeft het nog twee jaar geduurd eer de eerste aflevering verscheen als maandblad in A-5 formaat maar nu onder de titel 'Nederlands Militair Geneeskundig Tijdschrift' (NMGT). Dit was de start van een nieuw tijdperk. Na 1982 is het NMGT tweemaandelijks verschenen in A-4 formaat.

Het NMGT van 1947 - heden

Erkenning

In de eerste aflevering van december 1947 werd door 'Het Hoofd Militair Geneeskundige Dienst, de Generaal-Majoor, Dr J. TH. Wilkens' in de rubriek 'Ten Geleide' onder meer opgemerkt: *De uitgave van dit tijdschrift houdt de erkenning in dat de militair geneeskundige wetenschap zich ook bij ons een eigen plaats heeft veroverd onder de verschillende branches, waarin de medische wetenschap is onderverdeeld, iets waarvan de oudere officieren van gezondheid reeds lang overtuigd waren, doch dat nog te weinig begrepen werd door de jongeren onder hen en de buitenstaanders, die niet militaire artsen zowel als de officieren van andere wapens en diensten.*

Eerste Jaargang No. 1 - Maandblad - December 1947

Redactie-adres:
Riouwstraat 142
's-Gravenhage
Telefoon 552390
*

Nederlands Militair Geneeskundig Tijdschrift

Uitgegeven door de Inspectie van de Geneeskundige Dienst der Koninklijke Landmacht in samenwerking met de Geneeskundige Dienst van de Koninklijke Marine en de Militair Geneeskundige Dienst van het Koninklijke Nederlands-Indische Leger.

Abonnementsprijs: f12.50 per jaar. De Officieren en Res.-Officieren van Gezondheid in werkelijke dienst van K.M., K.L. en K.N.I.L. ontvangen het tijdschrift kosteloos.

N.V. UITGEVERIJ W. P. VAN STOCKUM & ZOON — 'S-GRAVENHAGE

INHOUD

Voorwoord van de Redactie	Biz. 1
Dr F. DAUBENTON Ter inleiding	2
P. C. BROEKHOFF, Een woord van welkom.	3
Dr J. TH. WILKENS, Ten geleide	4
J. A. J. BARNHOORN, De bestrijding van geslachtsziekten in het leger	6
Dr D. ARN. VAN KREVELEN De drijfveren van de oorlogsvrijwilliger.	18
J. J. DE BLÉCOURT Militair geneeskundige bijstand bij mazelenbestrijding	23
Jhr Dr W. J. QUARLES VAN UFFORD Over de malariadiagnostiek	26
Referaat. Onderzoek naar de intelligentie	30
Personalia	31
Van de Redactie	32

Ook de Inspecteur van de Geneeskundige Dienst der Koninklijke Landmacht en de Chef Geneeskundige Dienst Zeemacht waren een soortgelijke mening toegedaan. Bij het vijftigjarig jubileum van het tijdschrift schreef de toenmalig minister van Defensie dr. ir. J.J.C. Voorhoeve: *Het feit dat het huidige tijdschrift sedert 1947 gedurende vijf decennia zonder onderbreking en zonder naamswijziging heeft bestaan is reeds een belangwekkend feit, mede als men bedenkt dat de illustere voorgangers binnen een in feite niet veel langere tijd vier naamswijzigingen op reorganisaties moesten ondergaan, die in enkele gevallen met nogal wat emoties gepaard gingen.*

Opgemerkt moet worden dat sinds de heroprichting van het NMGT in 1947 de primaire doelgroep geleidelijk aan is verbreed.

Militair Geneeskundige Agenda

In het kort moet nog worden vermeld dat naast het uitgeven van het NMGT de bureauredactie ook nog belast was met de jaarlijkse uitgifte van de Militair Geneeskundige Agenda (MGA). Deze agenda werd in eerste instantie uitgegeven door de Vereniging Officieren Geneeskundige Diensten (VOGD) en van 1988 tot en met 1995 met redactionele medewerking van de hoofdredacteur van POLSSLAG, het verenigingsblad van de VOGD. Vanaf 1996 werd deze agenda uitgegeven met medewerking van de redactie van het NMGT. De redactie van de POLSSLAG kon onvoldoende tijd vrijmaken voor het mede uitgeven van de MGA, en is om die reden dan ook volledig overgegaan naar het NMGT. De uitgifte is gestopt in 2003. De Hoogste Medische Autoriteit (HMA), die uiteindelijk verantwoordelijk was voor de jaarlijkse uitgifte heeft op grond van de hem verstrekte aanbevelingen geconcludeerd dat het uitgeven van deze agenda een oneigenlijke taak was van

de redactie van het NMGT. Bovendien bleek ook dat de kosten zwaar drukte op het budget van het Militair Geneeskundig Facilitair Bedrijf (MGFB), thans de Defensie Gezondheidszorg Organisatie (DGO). Ook bleek dat de MGA maar door weinigen werd gebruikt. Na 2003 is de MGA niet meer uitgegeven.

Bezuinigingen

Als gevolg van de in 2011 aangekondigde ingrijpende bezuinigingsoperatie bij Defensie, die de organisatie in al zijn geledingen trof, bleven de bladen die binnen Defensie werden uitgegeven niet ongemoeid, deze werden hard getroffen. Het merendeel van de ca. 53 defensiebladen werd in 2012 opgeheven en deze verschenen dus niet meer. De personeelsbladen die zijn overgebleven, t.w. Defensiekrant, Landmacht, Alle Hens, de Vliegende Hollander, KMarMagazine en Materieelgezien (DMO) zijn alleen nog maar online te raadplegen. Ook het NMGT kwam niet ongeschonden uit deze bezuinigingen. Ofschoon het NMGT niet meegenomen had moeten worden in deze grote reductieslag van de defensiebladen, in de blauwdruk ging het immers om de *interne communicatiemiddelen* en niet om de *onderwijsleermiddelen* waartoe het NMGT behoort, heeft dit toch plaatsgevonden. Het januarinumnummer van 2012 (65-1) was het laatst op papier verschenen nummer.

Digitale uitgave NMGT

Gelukkig is na de reductieslag toch een modus gevonden om het tijdschrift in digitale vorm volledig in eigen beheer uit te geven. Het NMGT was dus niet uit de lucht; het verscheen nu op intranet en internet. Helaas werd de verspreiding via internet ook gestaakt, voor het laatst geplaatst in 2013. Maar sinds het maartnummer van 2012 (65-2) werd het NMGT ook digitaal verzonden naar alle abonnees behorende tot het beroeps- en actief reservepersoneel, dat was geselecteerd in de applicatie van het Geautomatiseerde Tijdschrift Administratie Systeem (GETAS). Het e-mailadres kwam uit het adresboek van outlook (defensienet). De overige abonnees die voorkwamen in het GETAS en die kenbaar hadden gemaakt het NMGT te willen blijven ontvangen kregen het NMGT eveneens digitaal aangeboden op het door hun opgegeven e-mailadres. Deze abonnees, dit betrof individuele personen, instellingen, organisaties, etc., waren vooraf schriftelijk benaderd. Door de digitalisering van het tijdschrift liepen ook de advertenties terug. Het Publiciteitsbureau Leeuwenbergh dat de werving van advertenties had verzorgd stopte daarmee in 2012. Alleen van de Netherlands School of Public and Occupational Health (NSPOH) worden nog advertenties/mededelingen opgenomen. Ook voor de ideële advertenties is nog steeds ruimte. Helaas werd per 1 februari 2017 het GETAS ontmanteld. Het gevolg was dat vanuit Defensie geen adresgegevens meer werden verstrekt, hetgeen betekende dat het abonneebestand door de bureauredactie in beheer moest worden genomen. Van de hiervoor genoemde 'overige abonnees' gebeurde dit al. V.w.b. het aanmelden van nieuwe abonnees, het opzeggen van het abonnement en het doorgeven van mutaties, zoals bijvoorbeeld een adreswijziging of wijziging van het e-mailadres is de bureauredactie nu volledig afhankelijk van de abonnees. Wel wordt in bijna elke aflevering een redactionele mededeling opgenomen 'Aanmelden voor abonnement NMGT'. Daar de mutaties van m.n. het beroeps- en actief reservepersoneel (vertrekkend en nieuw personeel) niet meer werd gezien, wordt het bijhouden van een adequaat abonneebestand bemoeilijkt.

Raadplegen NMGT

Een wat meer positieve ontwikkeling betreft het verzoek van het NATO Center of Excellence for Military Medicine (NATO MILMED COE), dat is gevestigd in Boedapest, Hongarije. Hier zijn o.a. in een e-catalogus de NATO militair geneeskundige tijdschriften opgenomen, die allen zijn te raadplegen via de internetsite van dit Center. Ook het NMGT is hier m.i.v. aflevering 73-6 (november 2020) in opgenomen.

Het NMGT is via internet (www.coemed.org/resources/medicalmessenger#Journals) en intranet (https://intranet.mindf.nl/dosco/divisie_defensie_gezondheidszorg_organisatie/themas/zorgprofessional/Tegel_Publicaties/NMGT.aspx) te raadplegen.

Het jubileum

Ondanks de verschillende hobbels die moesten worden genomen bestaat het NMGT inmiddels vijfenzeventig jaar. Toch weer een mijlpaal in de hoop en verwachting dat het Nederlands Militair Geneeskundig Tijdschrift nog vele decennia mag blijven verschijnen. Misschien dat in de toekomst naast de digitale uitgave ook weer een papierenversie zal uitkomen.

Toekomst

Het NMGT is een tijdschrift van en voor de militairen uit het militair geneeskundig functiegebied en beschikt niet over correspondenten in binnen- en buitenland die interessante en actuele kopij kunnen aanleveren. Alle publicaties zullen in principe moeten komen van de zijde van het actief dienend militair en burger geneeskundig personeel uit het hiervoor genoemde functiegebied. Ingevolge de Instellingsbeschikking van het NMGT van 10 februari 1995, zijnde een bijgestelde heruitgave van de beschikking van 1947, staat dat het wenselijk is om binnen het hiervoor genoemde functiegebied te beschikken over een medium voor wetenschappelijke gegevensuitwisseling op militair geneeskundig gebied. Deze zienswijze heeft in de loop der jaren een veel bredere uitleg gekregen, mede gelet op het gewijzigde abonneebestand in de loop der jaren; ook veel niet-medici zijn op het NMGT geabonneerd. Dit maakt het wenselijk om ook andere interessante artikelen te publiceren, dus niet naar de letter maar naar de geest van deze beschikking. Helaas moet worden vastgesteld, wanneer we terugkijken in de afgelopen 75 jaar, dat het aanbod van kopij, ook in de bredere uitleg van de Instellingsbeschikking, steeds verder is teruggelopen. Van buiten Defensie, vaak op verzoek van de bureauredactie, worden gelukkig nog steeds interessante artikelen aangeboden die dan weliswaar niet allemaal voldoen aan het gewenste wetenschappelijke militair geneeskundige niveau, maar wel voldoen aan de eisen zoals neergelegd in de 'Wenken voor inzenders van kopij'. Het betreft hier vaak militairen buiten dienst. Ten slotte toch nog even een terugblik op het MGZ-symposium van 12 december 2018. Hier werden de nodige zinvolle suggesties aangedragen hoe de inhoud van het tijdschrift eruit zou moeten zien. Het zou ruimte moeten bieden aan medische items, casuïstiek, nascholingsagenda, ervaringen (uitzendingen en oefeningen), leesbare wetenschap, interviews, civiele ontwikkelingen, dilemma's, protocollen, puzzels/quiz, zorglogistiek, foto's, vroeger versus nu en een column. Hier mag nog aan worden toegevoegd militair geneeskundig historische artikelen. Gelet op dit brede scala aan onderwerpen moet het toch mogelijk zijn meer kopij te ontvangen. Onze hoofdredacteur heeft al vaker opgemerkt: wat voor de een niet interessant lijkt, kan voor een ander een eyeopener zijn. Schroom dus niet om kopij aan te leveren!

Hoofdredacteurs Nederlands Militair Geneeskundig Tijdschrift 1947 - 2022

1947 - 1949	J.C. van Heusden	Hoofdofficier van Gezondheid 1 KM
1949 - 1950	G.A. Sedee	Dirigerend Officier van Gezondheid 1 KNIL
1950 - 1965	L. Koster	Kolonel-arts KL
1965 - 1968	H. Stigter	Brigade-generaal-vliegerarts Klu
1968 - 1977	J.W.A. Mostert	Kolonel-arts KL
1977 - 1977	W.J.M. Creyghton	Kapitein-luitenant ter zee-arts KM
1977 - 1980	R.G. Nypels	Kolonel-arts KL
1980 - 2003	J. de Lange	Kolonel KL (vanaf 1988 b.d.)
2003 - 2006	M.J.J. Hoejenbos	Kapitein ter zee-arts KM
2006 - 2007	J. de Graaf	Luitenant-kolonel-arts KL
2007 - 2016	R.P. van der Meulen	Kolonel-vliegerarts Klu
2016 - heden	H. van der Wal	Kolonel Klu

A. Sondeijker, secretaris NMGT

A.H.M. de Bok, eindredacteur NMGT

Het overlijden van graaf Von Arnim op 6 augustus 1914 te Maastricht

door drs. Jos Notermans

De auteur is bedrijfs- en forensisch arts niet-praktiserend.

Stichting Menno van Coehoorn.

Artikel ontvangen maart 2022.

Samenvatting

Hoewel Nederland in de Eerste Wereldoorlog neutraal bleef, werden in Maastricht in augustus 1914 toch voorbereidingen getroffen voor het opvangen van oorlogsgewonden. De Duitse aanvalsmacht passeerde de zuidelijke grens van Limburg en er werden inderdaad gewonden van beide partijen in de hospitalen opgenomen. De casus van de twintigjarige Adolf Heinrich von Arnim (Boitzenburg 8 mei 1894 - Maastricht 6 augustus 2014) wordt kort beschreven.

Het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog

De dubbele moord op de Oostenrijks-Hongaarse troonopvolger Frans Ferdinand en zijn vrouw Sophie op 28 juni 1914 in Sarajevo zette gebeurtenissen in gang die uiteindelijk zouden leiden tot het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog. Nederland bleef neutraal in dit conflict, maar met name Zuid-Limburg kroop als het ware door het oog van de naald. Het Duitse keizerrijk onder Wilhelm II wilde namelijk aartsvijand Frankrijk net als in de jaren 1870-1871 een lesje leren en het oorspronkelijke aanvalsplan van generaal Alfred graaf von Schlieffen (1833-1913) voorzag in een brede en snelle opmars van Duitse legers door Zuid-Limburg en België naar Noord-Frankrijk. Von Schlieffen zou op zijn sterfbed nog hebben gezegd: 'macht mir nur den rechten Flügel stark'. Daarmee doelde hij op de rechtervleugel van zijn aanvalsmacht die het Franse leger met een grote zwaai naar het westen en vervolgens naar het zuidoosten moest omsingelen. Helmuth von Moltke (1848-1916), die Von Schlieffen als chef-staf opvolgde, besloot in een laat stadium af te wijken van het oorspronkelijke plan en de Nederlandse neutraliteit wel te respecteren. De neutraliteit van onze zuiderburen weerhield de Duitsers er niet van op 3 augustus 1914 vrije doortocht te eisen en toen koning Albert I (1875-1934) dat weigerde, vielen Duitse troepen de volgende dag België

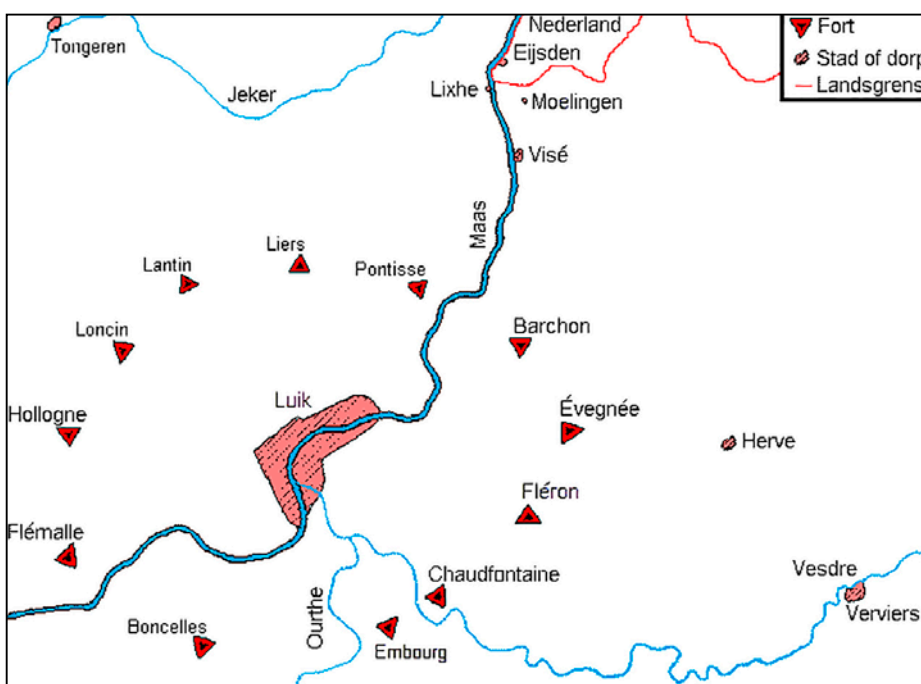

Fig. 1: Een overzicht van de situatie ten zuiden van de Nederlandse grens.

Plattegrond bewerkt door J. Notermans.

binnen. Het betekende wel dat zeven Duitse legerkorpsen zich nu zo snel mogelijk door een flessenhals moesten persen die werd gevormd door de zuidgrens van Zuid-Limburg aan de ene kant en het bereik van het geschut van de Luikse forten aan de andere kant. Die forten werden ontworpen door de in Venlo geboren vestingingenieur Henri Alexis Brialmont (1821-1903), die ook wel de Belgische Vauban werd genoemd. Twaalf forten kwamen op ongeveer negen kilometer van de stad te liggen. Brialmont uitte kritiek op het feit dat de Belgische regering niet besliste een dertiende

fort te bouwen om het zogenaamde 'gat van Visé' te dichtten, namelijk het onverdedigde terrein tussen Zuid-Limburg en Visé, de eerdergenoemde flessenhals. Het zou pas in de jaren 1930 worden gedicht met de bouw van het fort Eben Emael. Door dat gat moest de Duitse aanvalsmacht

Afb. 1: Het spektakel aan de grens. De mensen op de voorgrond en de rij auto's rechts staan op Nederlands grondgebied en de Duitse troepen bevinden zich in België. Bron: De Prins der Geïllustreerde bladen.

oprukken en ze hadden daarbij eigenlijk nauwelijks gerekend op tegenstand van de Belgen, maar dat viel nog behoorlijk tegen. De bruggen over de Maas in Visé en bij Argenteau werden op tijd opgeblazen en vanuit de forten werd al snel het vuur geopend waarbij honderden Duitsers gewond raakten en sneuvelden. Grote troepenmassa's moesten tussen Eijsden en Visé langere tijd wachten voordat ze de Maas over konden. Voor de Nederlandse grensbewoners was dit een spektakelstuk dat ze veilig van achter de grens konden gadeslaan^{1,2}.

Het Rode Kruis hospitaal in Maastricht

Vanwege de oplopende internationale spanning en nadat Nederland op 31 juli 1914 was overgegaan tot algehele mobilisatie, besloot het Rode Kruis in Maastricht de Augustijnenkerk tot noodhospitaal in te richten. De opening van het hospitaal in aanwezigheid van burgemeester Leopold van Oppen (1871-1941) en garnizoenscommandant luitenant-kolonel J.W. van Alphen vond plaats in de middag van 2 augustus 1914. In de stad was zoveel mogelijk verbandmateriaal ingekocht en de steenkolenmijnen in Heerlen stelden materiaal voor de inrichting van een operatiekamer beschikbaar. Het hospitaal kon toen zestig patiënten opnemen en drie zieke soldaten van het garnizoen van Maastricht werden op 4 augustus 1914 de eerste opgenomen patiënten³.

Afb. 2: Bij de opening van het Rode Kruishospitaal in de Augustijnenkerk op 2 augustus 1914 poseert het trotse personeel met de aanwezige notabelen. Bron: Regionaal Historisch Centrum Limburg.

Op diezelfde dag ontbrandde de strijd om de Maasovergang en om Luik. Een dag later kwam in Maastricht het bericht binnen dat een Duitse militaire arts om geneeskundige bijstand vroeg. In een school in Berneau, een dorpje ten zuiden van Eijsden, zouden vijftig zwaargewonde Duitse soldaten op stro en zonder enige vorm van hulp liggen. Daarop rukte de transportcolonne van het Rode Kruis uit met door particulieren beschikbaar gestelde auto's. De Duitse gewonden kregen de keuze ofwel meegaan naar Maastricht voor behandeling en verzorging, maar dan wel geïnterneerd worden dan wel afwachten of nog vervoer naar Aken beschikbaar zou komen. Die dag werden vijftien gewonden in het hospitaal opgenomen en op 6 augustus 1914 telde men 56 nieuwe patiënten. Het hoofdbestuur van het Rode Kruis in Den Haag vaardigde toen echter een verbod uit om nog langer de Belgische grens over te gaan. Gewonden werden daarna enkele dagen aan de grens overgedragen en zelfs tot in Maastricht aangevoerd door de strijdende partijen⁴. De gemeentepolitie van de stad meldde bijvoorbeeld dat zich in de nacht van 7 op 8 augustus 1914 drie 'Camionwagens' met in totaal vijftien gewonde Duitse militairen aan de Hoofdwacht op het Vrijthof hadden gemeld⁵. Op 10 augustus 1914 werd het verbod opgeheven en kreeg het Rode Kruis toestemming gewonden tot op een uur gaans over de grens op te gaan halen.

Afb. 3: Het personeel van de ambulance van het Rode Kruis voor de Augustijnenkerk met een van de beschikbaar gestelde auto's. Achter het stuur de heer J. Dresens en naast hem dokter Brokx. Opvallend zijn de padvinders die ook daadwerkelijk mee het slagveld op gingen. Bron: Regionaal Historisch Centrum Limburg.

Het was al snel duidelijk dat de capaciteit van de noodhospitals moest worden opgevoerd. Zo bleek het stedelijk ziekenhuis Calvariënberg naast de reguliere zorg 200 gewonden te kunnen opnemen en de oogkliniek in het Villapark (Villa Maya) 25 getroffen. Op diverse locaties in en rond de stad kwamen in deze periode nog eens ruim honderd bedden beschikbaar⁶. Calvariënberg werd bestemd voor de verzorging van de zwaargewonden en voor gewonden die moesten worden geopereerd. Minder ernstige slachtoffers gingen naar het Augustijnencomplex en de lichtgewonden naar 'Villa Maya', Houthem en Eijsden. Huize Regout in het centrum van Maastricht werd aanvankelijk gebruikt als herstellingsoord. Het Augustijnenhospitaal werd op 24 september 1914 gesloten vanwege te hoge stookkosten en overgebracht naar de Bredestraat waar inmiddels ruimte was voor 92 patiënten en waarheen ook de operatiekamer was overgebracht. De hospitalen kregen in totaal 180 slachtoffers te verzorgen: 133 Duitse, 19 Belgische en 3 Nederlandse militairen en 25 Belgische burgers. Naar Calvariënberg werden 62 slachtoffers verwezen, waarvan er uiteindelijk 17 kwamen te overlijden, namelijk 14 Duitsers, 1 Belgische militair en 2 Belgische burgers. De laatste gewonde Duitser verliet pas op 13 januari 1916 Calvariënberg⁷.

Het regiment Brandenburger Dragonders nummer 2

Het Duitse regiment Brandenburger Dragonders nummer 2 is op 4 augustus 1914 naar de Belgische Voerstreek opgerukt. In dit regiment diende de twintigjarige graaf Adolf Heinrich von Arnim, een jongeman uit een vooraanstaande Duitse familie die in 1911 eindexamen deed op het gymnasium

Afb. 4: Foto van een olieverfschilderij van Adolf Heinrich von Arnim in het uniform van zijn regiment. Het schilderij ging helaas verloren in de Tweede Wereldoorlog.

Bron: Familie Von Arnim.

in Goslar. Een militaire carrière en een opleiding tot officier lagen voor de hand, maar in plaats daarvan zorgde zijn vader ervoor dat hij eerst wat van de wereld kon gaan zien. Zijn eerste reis ging naar Engeland maar de oplopende spanningen in Europa zorgden ervoor dat andere reizen er niet meer van kwamen. In plaats daarvan nam hij in het najaar van 1913 dienst in het genoemde regiment. Hij begon zijn militaire loopbaan als zogenaamde 'Einjhriger', een mogelijkheid die voor hoger opgeleiden bestond om via een verkorte dienstplicht officier te worden. Na de mobilisatie van het Duitse leger op 1 augustus 1914 rukte de jonge Von Arnim als 'Fahnenjunker'ⁱ met zijn regiment uit en bevond hij zich op 5 augustus 1914 in de omgeving van Moelingen/Navagne. Op die dag werd hij door enkele granaatscherven in de nek getroffen en raakte zwaargewond. Wat precies is gebeurd, weten we niet, maar het Duitse leger was in die omgeving bezig noodbruggen te slaan om zo snel mogelijk over de Maas te komen. Daarbij werden ze behoorlijk gehinderd door artillerievuur vanuit de forten van Luik. Het fort van Pontisse had daarbij de beste positie en het is dus goed denkbaar dat Adolf Heinrich von Arnim het slachtoffer is geworden van een beschieting vanaf dit fort⁸.

Ooggetuigen

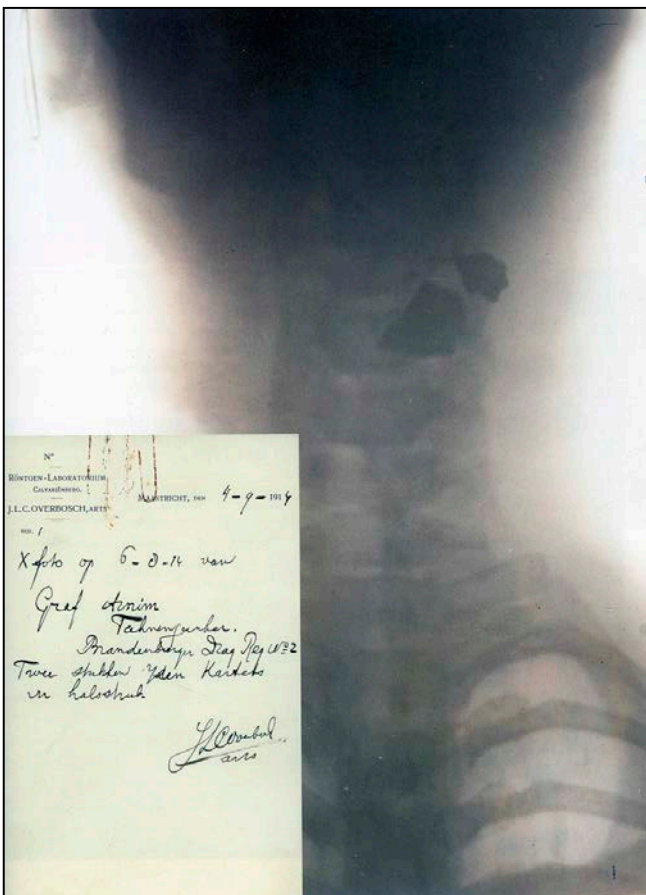
Een journalist van de Limburger Koerier die zich op 5 augustus 1914 over de grens op het slagveld waagde en te midden van Duitse troepen in Moelingen terecht kwam, heeft de gewonde Von Arnim waarschijnlijk gezien en beschreven: "Daar kwam van den kant der Maas een berrie gedragen door zes man waarop een nog jonge 'Einjhriger' lag. Doodsbleek, de oogen dicht, flauw ademend, een prachtigen zegelring aan de hand, lag hij daar bewegingloos in diepe bewusteloosheid. 't Was de zoon van een hooggeplaatste officier die een schotwonde in het achterhoofd had gekregen."⁹ De minderbroeder P. van Schaik uit Maastricht ging die dag met een collega in de auto naar Moelingen, omdat de paters het verzoek hadden gekregen daar geestelijke bijstand te verlenen aan een veertigtal Duitse gewonden. Vanuit het dorp in de richting van de Maas trof hij liggend in een weiland nog slechts twee van die gewonden aan, de anderen waren blijkbaar al afgevoerd. Hij schrijft: "Een van die twee gewonden was de eenige zoon van de bevelhebber Graaf von Arnim, fam van Prins Hendrikⁱ. Hij had een granaatscherf in den hals en het was duidelijk dat hij niet lang meer zou leven." De paters stelden hun auto ter beschikking voor het vervoer van beide gewonden, die naar het hospitaal Calvariënberg in Maastricht werden gebracht. Het betekende wel dat de paters ter plekke moesten blijven en uiteindelijk te voet Maastricht weer bereikten. Erg prettig hebben ze zich daar niet gevoeld: "Die heeren daar, op 't slagveldje, waren

Afb. 5: De ambulance in actie in het dorp Eijsden. Bron: Tijdschrift Wereldkroniek.

ongeregeld.” Op een röntgenfoto van de nek werden twee metalen fragmenten gezien ter hoogte van de vierde halswervel. Om half twaalf op 6 augustus 1914 werd de jongeman geopereerd en slaagden de chirurgen er in één van de twee metalen delen te verwijderen, het andere fragment konden ze niet lokaliseren. Von Arnim overleed om half één, waarschijnlijk nog op de peratietafel¹¹.

Afb. 6: De röntgenfoto die op 6 augustus 1914 werd gemaakt en het bijbehorende verslagje dat op 4 september 1914 is gedateerd.

Bron: Regionaal Historisch Centrum Limburg.

nu juist niet erg vriendelijk. Vertrouwden ze ons niet? Of was ons habijt de oorzaak? In ieder geval, 't was zoo bij ons heengaan van daar, schoot er, en dat zichtbaar gewild, zelfs geen wedergroet over. Maar we kwamen er toch weg.¹⁰”

Behandeling en overlijden in Calvariënberg

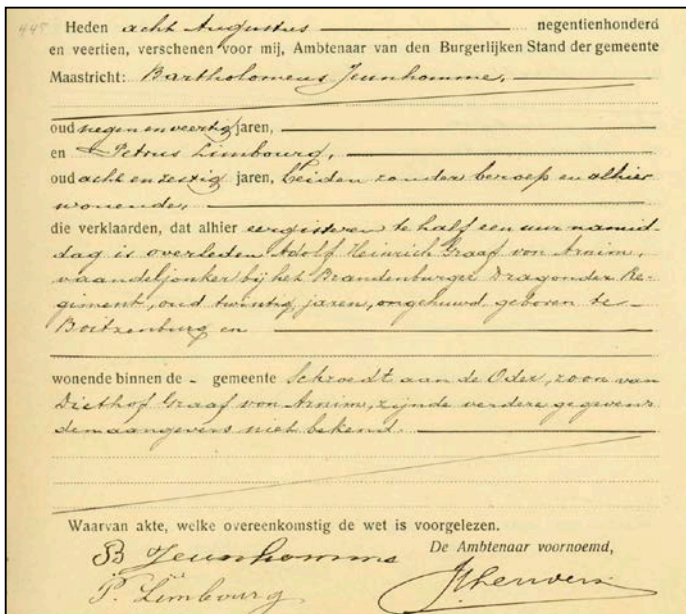
Bij aankomst in het hospitaal stond als diagnose in het dossier van Von Arnim geschreven 'streifsch v/d schedel'. Maar zijn toestand bleek toch al snel ernstiger te zijn. Zijn behandelend arts in Calvariënberg schreef: “Na de shock herstelde zich het hart, doch bleef de ademhaling

Prins Hendrik, echtgenoot van koningin Wilhelmina en voorzitter van het hoofdcomité van het Rode Kruis in Den Haag, bezocht op 6 augustus 1914 in de avond het Rode Kruishospitaal in de Augustijnenkerk en bracht de volgende dag een bezoek aan de gewonden in het ziekenhuis Calvariënberg en het Ursulinenklooster te Eijsden. In Calvariënberg vernam hij het nieuws over het overlijden van de jonge Von Arnim en bezocht hem in het mortuarium. Hendrik vertelde dat hij de familie Von Arnim goed kende en ontfermde zich over de eigendommen van de jonge graaf. Bij zijn vertrek op 7 augustus 1914 liet de prins één van zijn volgauto's achter voor de hospitaalorganisatie¹².

Adolf Heinrich von Arnim werd in eerste instantie begraven op het kerkhof aan de Tongerseweg in Maastricht en in 1915 gerepatrieerd en in het familiegraf in Boitzenburg bijgezet.

Tot slot

In Maastricht en Zuid-Limburg werden aan de vooravond van het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog noodhospitelen ingericht. De ambulance van het lokale Rode Kruis ging het slagveld ten zuiden van de landsgrens op en nam gewonden mee terug naar Nederland.

Afb. 7: Overlijdensakte van graaf Adolf Heinrich von Arnim.

Bron: Regionaal Historisch Centrum Limburg.

Afb. 8: Begrafenis van de graaf in Maastricht.

Bron: Regionaal Historisch Centrum Limburg.

De bijna vanzelfsprekende naïviteit waarmee dit werd gedaan, is wel opvallend. Zelfs jeugdige padvindders gingen mee de grens over. De hospitaalorganisatie heeft wel in een behoefte voorzien: 180 gewonden werden in de loop van augustus en september 1914 opgenomen. De bekendste gewonde was de 20-jarige graaf Adolf Heinrich von Arnim, die op 6 augustus 1914 te Maastricht aan zijn verwondingen is overleden.

SUMMARY

THE DEATH OF COUNT VON ARNIM ON AUGUST 6, 1914 IN MAASTRICHT

Although the Netherlands were neutral in the Great War, preparations were made in Maastricht in August 1914 for the reception of wounded. The German attack force passed just south of the Dutch border in Limburg and wounded of both parties were admitted to the hospitals. The case of 20 years old Adolf Heinrich von Arnim is briefly described.

Noten:

- i. De Duitse rang van Fahnjunker is te vergelijken met officier-cadet.
- ii. Pater Van Schaik heeft hier enkele dingen verkeerd begrepen. Adolf Heinrich had namelijk nog drie jongere broers en de familie Von Arnim onderhield wel vriendschappelijke betrekkingen met de prins, maar was geen familie.

Bronnen:

1. Witlox A.P.: Omstreden Maasovergang I, In: Om de Vesting 5e jaargang nummer 1 (1990) pag. 1-4.
2. Voor Nederlandse 'toeschouwers' zie bijvoorbeeld De Prins der Geïllustreerde bladen 15 augustus 1914, pagina 77 en 80.
3. Regionaal Historisch Centrum Limburg (RHCL): 21.069A, Het Nederlandse Rode Kruis, 1. Afdeling Maastricht en omstreken 1870-1967 (1985), inventarisnummer 7, Verslag over de werkzaamheden van 'Het Roode Kruis' te Maastricht in het tijdvak 31 juli 1914 - 1 augustus 1915 (Roode Kruis).
4. Roode Kruis: pag. 7.
5. RHCL: 20.108A Gemeentepolitie inv. nr. 496, nachtrapport 7/8 augustus 1914.
6. Roode Kruis: pag. 7-14.
7. Roode Kruis: pag. 15-17.
8. Voor de biografische gegevens van Adolf Heinrich von Arnim is gebruik gemaakt van: Sieghart Graf von Arnim, Dietlof Graf von Arnim Boitzenburg 1867-1933, Limburg 1998, pag. 74-81 en 147-150.
9. Limburger Koerier: 6 augustus 1914, tweede blad, Om en bij de Duitschers
10. Van Schaik P.: Handschrift: 1914, Enkele aantekeningen in het begin van den oolog gemaakt omtrent gebeurtenissen in en om Maastricht voorgevallen.
11. RHCL: 20.129A Burgerlijke Instellingen van Weldadigheid te Maastricht, Ziekenhuis Calvariënberg, inventarisnummer 5582, Staten van opgenomen Duitse en Belgische soldaten en burgers in de periode augustus tot oktober 1914.
12. Limburger Koerier: 8 augustus 1914, vierde blad, Prins Hendrik bezoekt de doden en gewonden.

Nieuwsbrief Defensie Gezondheidszorg

Nummer 3, maart 2022

Operationele Gezondheidszorg

CEAG generieke landeninformatie en specifieke landenadviezen

De generieke landeninformatie van het Coördinatiecentrum Expertise Arbeidsomstandigheden en Gezondheid (CEAG) geeft richting en/of handvatten bij het prioriteren van onderwerpen voor een operationele risicoanalyse. Als risicoanalysetool kan het door de Commandant der Strijdkrachten opgedragen (v)RAO model worden gehanteerd. Als naar aanleiding van de eigen risicoanalyse blijkt dat aanvullend specifiek (operationeel) advies van het CEAG gewenst is moet een aanvraag voor een CEAG Specifiek Landenadvies aangevraagd worden bij [CEAG Current ops](#). Zowel de generieke landeninformatie als de specifieke landenadviezen zijn dynamische producten, de documenten worden voortdurend bewerkt en bijgewerkt. U vindt alle adviezen op de [sharepointsite](#) van het CEAG. Om op de hoogte te blijven van alle wijzigingen kunt u het beste een waarschuwing voor deze site instellen. Op de site leest u hoe u dat kan doen. Ook zonder het instellen van een waarschuwing is het mogelijk om onder 'Meldingen' te kijken naar de recente wijzigingen. In maart verschenen: [Verenigde Staten Tennessee](#) en [VJTF \[SNMG1 DMAN\]](#).

Vernieuwde intranetsite MGZ

Tegel Militaire Gezondheidszorg Intranetportaal Defensie

Sinds kort is de intranetsite van de militaire gezondheidszorg (MGZ) ook direct vanaf het intranetportaal Defensie waar iedereen dagelijks mee opstart te benaderen, namelijk via de tegel Militaire Gezondheidszorg. Dit is goed nieuws, want hierdoor is de MGZ nog beter vindbaar voor alle defensiemedewerkers, omdat de gebruiker niet hoeft te weten dat de MGZ ondergebracht is bij het DOSCO.

The screenshot shows the 'Intranetportaal Defensie' homepage. At the top, there is a logo for 'Ministerie van Defensie' and a search bar. Below the navigation bar, there are several tiles for various services and news. The 'Militaire gezondheidszorg' tile is highlighted with a red border.

<p>Agressie regulatie training 10 mrt 2022</p>	<p>Actueel</p>	<p>Beveiliging, veiligheid en privacy</p>	<p>COVID-19</p>	<p>Defensie Applicaties</p>	<p>Defensie Nieuwsbrief</p>
<p>Symposium: Wat ga je doen na ... 10 mrt 2022</p>	<p>Gedragscode Defensie</p>	<p>Melden</p>	<p>Paresto Menupublicatie</p>	<p>Personeel</p>	<p>Militaire gezondheidszorg</p>

Tips voor het terugvinden van informatie in de nieuwe intranetomgeving

Door de nieuwe indeling van het intranet van de Militaire gezondheidszorg is het misschien nog even zoeken om alle informatie van de oude sites weer terug te vinden. Daarom in deze nieuwsbrief een aantal tips voor het terugvinden van informatie vanaf de [homepage](#).

Waar vind ik:

- aanwijzingen, instructies Militair Geneeskundige Autoriteit (MGA), protocollen enz.
Omdat dit documenten zijn die door de zorgprofessional worden gebruikt, staat deze informatie onder de tegel Zorgverlener -> Publicaties -> Aanwijzingen/instructies enz.
- informatie over het aanvragen van een Mobiele Tandheelkundige Praktijk.
Kijk onder de tegel Commandant -> Tandheelkundige zorg -> Mobiele Tandheelkundige Praktijk.

3. CEAG landeninformatie en landenadviezen.

Deze informatie is ondergebracht onder de tegel Operationele gezondheidszorg -> CEAG landeninformatie en landenadviezen.

4. informatie over vaccinaties.

Deze informatie is ondergebracht onder de tegel Patiënt -> Vaccinaties.

5. de site van de tandarts om een afspraak te maken.

Deze informatie staat onder de tegel Patiënt -> Tandheelkundige centra.

Alle informatie is terug te vinden via de tegels vanaf de homepage, maar ook het alfabetisch register (derde blauwe tegel van links) zal weer opnieuw ingericht worden als tweede ingang om informatie te vinden. Mocht u iets niet kunnen vinden wat u voorheen wel kon vinden, laat het dan gerust weten aan [Paulien Burema en Cora Kleijbergen](#). Zij helpen u dan graag verder.

Verpleegkunde en Verzorging

Herregistratie voor BIG-register hervat na uitstel om corona

Verpleegkundigen die zich de afgelopen twee jaar niet opnieuw hebben laten registreren in het BIG-register, moeten dat binnenkort – voor 1 januari 2023 – doen. Dat heeft Ernst Kuipers, minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, besloten. Vanwege de coronacrisis kregen zorgmedewerkers sinds maart 2020 tijdelijk uitstel voor het aanvragen van herregistratie. Die maatregel wordt nu opgeheven. De uiterste herregistratiedatum (UHD) van zorgmedewerkers die met het uitstel te maken hebben is verschoven naar 31 december 2022. Tot die tijd wordt de registratie niet doorgehaald. Op dit moment kunnen zij zich nog niet opnieuw registreren. In een e-mail ontvangen de betrokkenen eind april meer informatie, onder andere over het moment waarop het aanvragen van herregistratie wel mogelijk is. In mei volgt de formele oproepbrief. Klik [hier](#) voor meer informatie op internet. Sommige zorgverleners zien *tijdelijk* in 'Mijn BIG-register' een fictieve herregistratiedatum die ver in de toekomst ligt. Ook voor het Kwaliteitsregister Verpleegkundigen & Verzorgenden (V&V) worden de herregistraties in de loop van 2022 hervat. Meer informatie hierover volgt binnenkort.

AMV inschrijven in het collectief lidmaatschap V&VN en kwaliteitsregister

De relatiebeheerder van de Defensie, majoor Anneke Mulder, doet een verzoek aan alle algemeen militair verpleegkundigen (AMV's) om te controleren of de inschrijving bij de beroepsvereniging Verpleegkundigen & Verzorgenden Nederland (V&VN) voldoet aan de eisen zoals gesteld door de Militair Geneeskundige Autoriteit (MGA) in de [DMG/051 'Herregistratie van de AMV'](#). Voor de AMV heeft de inschrijving in het collectief lidmaatschap V&VN en registratie in het kwaliteitsregister een verplicht karakter. Ook moet voor het kwaliteitsregister het deskundigheidsgebied militaire zorg zijn geselecteerd. Vanaf januari 2022 is het lidmaatschap voor de militaire vereniging ook in het collectief opgenomen. De keuze om lid te worden is optioneel echter ook betaald door Defensie. In principe gebeurt de inschrijving bij de V&VN in de eindweek van de AMV-opleiding op het Defensie Gezondheidszorg Opleidings- en Trainingscentrum (DGOTC). Dit was in het verleden niet het geval waardoor niet alle inschrijvingen goed zijn verlopen. Wanneer de juiste wijze van inschrijving is gehanteerd dan betekent dat geen facturen op het huisadres.

Op dit moment blijkt vanuit de praktijk dat;

- binnen het zittende bestand niet alle AMV's in het collectief zijn opgenomen maar particulier zijn ingeschreven;
- sommige AMV's niet (meer) in het kwaliteitsregister staan geregistreerd (er kunnen dan geen accreditatiepunten worden toegekend);
- het deskundigheidsgebied militaire zorg niet is geselecteerd.

Op het DGOTC-portaal is een tegel [V&VN Defensie](#) opgenomen. Achter die tegel staat algemene informatie over de V&VN en een brief die beschrijft hoe op juiste wijze in het collectief moet worden ingeschreven.

Voor vragen over het collectief V&VN en het Kwaliteitsregister kunt u contact opnemen met am.mulder@mindef.nl senior stafverpleegkundige DGOTC / relatiebeheerder V&VN Defensie.

Veiligheid en Arbo

Gezondheidsrisico's bij veelvuldig gebruik handgel met ethanol

De secretaris-generaal en de Commandant der Strijdkrachten hebben defensiemedewerkers die op

COVID-19 test- en/of vaccinatielocaties ingezet zijn geweest, op de hoogte gebracht van mogelijk geringe gezondheidsrisico's die het gevolg kunnen zijn van overmatig gebruik van de handgel die op de locaties werd gebruikt. Op de test- en/of vaccinatielocatie waren alle werkinstructies en richtlijnen erop gericht om coronabesmetting zoveel als mogelijk te voorkomen. Een belangrijke maatregel was het regelmatig desinfecteren van de handen. Dit gebeurde doorgaans vaker dan 25 keer per dag. Uit onderzoek van het RIVM is gebleken dat overmatig gebruik van hoge concentraties ethanol (87%) bevattende handgel mogelijk gezondheidsrisico's met zich mee kan brengen. Bij overmatig langdurig gebruik van handgel met ethanol bestaat bij vrouwen en mogelijk ook bij mannen, risico op borstkanker. Bij wie 2 jaar lang, 5 dagen per week, 100 keer per dag zijn handen desinfecteert met een desinfectiemiddel met ethanol wordt het extra risico op borstkanker geschat op 0.012%. Defensiepersoneel is gemiddeld 4 tot 5 weken ingezet. Ter vergelijking is aangegeven dat bij het nuttigen van 1 glas alcoholhoudende drank, mensen naar schatting evenveel ethanol binnenkrijgen als wanneer ze 185 keer op een dag hun handen desinfecteren met handgel. De handgel in de desinfectiepalen op de defensielocaties bevat 70% ethanol. Het Coördinatiecentrum Expertise Arbeidsomstandigheden en Gezondheid (CEAG) adviseert om bij voorkeur de handen te wassen met water en zeep en als dit niet mogelijk is te desinfecteren met de handgel, maar niet vaker dan 25 keer per dag. Meer informatie is terug te vinden op [deze site](#). Defensiemedewerkers die zijn ingezet op de test- en/of vaccinatielocaties kunnen bij medische vragen en klachten of zorgen omtrent hun gezondheid desgewenst contact opnemen met een arts van hun [gezondheidscentrum](#). Het is mogelijk om zonder medische klachten de overmatige blootstelling aan ethanol in handgel via de lijn te registreren. Gebruik hiervoor het defensieformulier Dfe50: Persoonsregistratie blootstelling gevaarlijke stoffen en fysische processen. De informatie wordt vervolgens in het personeelsdossier opgeslagen.

Personele mededelingen

Commandant CMH

Kolonel Rik Bergman neemt sinds 24 februari het commando waar over het Centraal Militair Hospitaal (CMH). Tot aan de commando-overdracht medio juni dit jaar, wanneer hij het commando overneemt van kapitein ter zee-arts Jelle Bos. Hij blijft tevens tot augustus directeur van de Militaire Geestelijke Gezondheidszorg (MGGZ).

Functiewisseling plaatsvervangend commandant/chef staf DGO

Medio april neemt nu nog luitenant-kolonel Bas Nieuwdrop het stokje over van kolonel Diana Verweij als plaatsvervangend commandant/chef staf DGO. Kolonel Verweij neemt 28 april het commando over het Eerstelijns Gezondheidszorg Bedrijf (EGB) over van kapitein ter zee-arts Henk Dinkelberg die dan met functioneel leeftijdsontslag gaat.

Duurzaam Gezond Inzetbaar (DGI)

Jaaroverzicht 2021

DGI heeft een jaaroverzicht 2021 opgesteld waarin alle activiteiten van het kernteam en de leefstijlcoaches in 2021 zijn opgenomen. Zo is afgelopen jaar een instellingsbesluit voor DGI en de stuurgroep DGI opgesteld, zijn alle Health & Readiness programma's afgerond en zijn er onderzoeksrapportages opgeleverd. Verder is DGI naar buiten getreden op LinkedIn en met een DGI-videoserie op DefensieTV, de workshops voor leidinggevenden waren erg in trek, en DGI heeft bijgedragen aan de Week van de Werkstress naar Werkplezier. De leefstijlcoaches hebben ca. 200 workshops, trainingen en presentaties verzorgd en zo'n 90 lessen gegeven over leefstijl in diverse opleidingen. Klik op [deze link](#) om het volledige jaaroverzicht op SharePoint te lezen.

Deelname DGI aan Rijksbreed Satelliet Vitaliteit

Sinds eind vorig jaar maakt DGI deel uit van de Rijksbrede Satelliet Vitaliteit, een initiatief van het Platform Arbeid, Gezondheid en Welzijn (AGW) dat onder het Centraal Aanbiedersoverleg (CAO) valt. DGI heeft hiermee het stokje overgenomen van het Coördinatiecentrum Expertise Arbeidsomstandigheden en Gezondheid (CEAG). Het doel van de satelliet is om van en met elkaar te leren, kennis te delen en gezamenlijke activiteiten te ontplooiën. Dit jaar staat o.a. de ontwikkeling van een Rijksbreed platform vitaliteit op het programma. Ook de Week van de Werkstress naar Werkplezier wordt door het satelliet gezamenlijk aangelopen.

Geestelijke gezondheidszorg

KNAK

Robin Imthorn is marinier en heeft sport als passie. Dit vertaalde zich in 2021 in het lopen van vijf marathons in vijf dagen achter elkaar, dit om mentale gezondheid meer bespreekbaar te maken. Hij deed dat aan de hand van zijn eigen verhaal over PTSS. Door hier open over te zijn kon hij bruggen slaan voor diegenen die nu nog zorg mijden. Los van zijn eigen verhaal, zet hij zich de komende periode in voor collega's, op een laagdrempelige manier door middel van KNAK (@knakmoment op Instagram). Dit is nodig om de drempel te verlagen over het stigma van de hulpvraag en juist te praten over dit soort zaken. Over het ritje naar de psycholoog zou namelijk hetzelfde geluld moeten worden als dat je naar de fysio gaat. Er staat inderdaad 'geluld', misschien wat grof, maar dat is precies de reden dat het zo laagdrempelig is, je moet de taal spreken om mensen te bereiken. Robin werkt met het Expertisecentrum Militaire Geestelijke Gezondheidszorg (MGGZ) als vaste basis. Zo worden de contacten verder uitgebreid en het netwerk verdicht. De komende maanden zal ook worden nagedacht over waar en op welke manier KNAK een logische borging binnen Defensie kan krijgen. De communicatie over KNAK loopt nu nog via Instagram. Er wordt gewerkt aan een internet-

en intranetpagina om ook via deze media, informatie beschikbaar te stellen.

Bereikbaarheid: KNAK@mindef.nl of [@knakmoment](https://www.instagram.com/knakmoment).

Symposia/nascholingen/Informatiebijeenkomsten

Save the date 4-8 juli 2022 - Herziene CBRN module Medische Aspecten

Mosterdgas, zenuwblokkerende strijdmiddelen, CRESS, atropine en obidoxim... Hoe zat het ook al weer? Een kans om je kennis op CBRN-gebied op te frissen biedt zich hier aan! In week 27 (4 tot en met 8 juli) wordt een extra Medische Aspecten CBRN module verzorgd bij het CBRN Centrum in Vught.

Deze module is herzien omdat deze verplaatst is van halverwege de Algemeen Militair Arts (AMA)-opleiding naar de laatste fase van deze opleiding. Hierdoor ligt de focus meer op behandelen van patiënten, volgens het bekende 'train as you fight' principe. Deze module gaat proefdraaien in juli, voordat de eerstvolgende AMA-klas weer aan de beurt is. Militair artsen die affiniteit hebben met CBRN worden uitgenodigd deze vijfdaagse interne opleiding te volgen. Het CBRN Centrum in Vught krijgt daarna graag feedback over deze week. Deze pilot wordt eenmalig georganiseerd en er is een beperkt aantal plaatsen. Bij te veel aanmeldingen zullen keuzes gemaakt moeten worden en zal prioriteit gegeven worden aan (senior) artsen die binnenkort op missie/inzet gaan.

Data: 4 t/m 8 juli 2022 (week 27)

Locatie: CBRN Centrum in Vught

Meld je vóór 01 april aan via EFCC.JordanaBorst@mindef.nl

CMH geeft nascholing in Garderen

Drie medisch specialisten van het Centraal Militaire Hospitaal (CMH) gaven vorige maand een nascholing op het Gezondheidscentrum in Garderen. De eerstelijns artsen van de regio Veluwe werden bijgepraat over door henzelf aangedragen medische onderwerpen. De Maag-Darm-Leverziekten (MDL)-arts vertelde over maagklachten en de indicaties voor gastroscopie. De orthopedisch chirurg gaf voorlichting over knieklachten en de KNO-arts over lawaaitrauma. De reacties op deze nascholing waren heel positief. Nu de COVID-maatregelen zijn versoepeld is het plan om dergelijke nascholingsmiddagen ook op andere gezondheidscentra te organiseren.

Tandheelkundige zorg

Mondgezondheidsverschillen binnen de Nederlandse Krijgsmacht

Een goede mondgezondheid is noodzakelijk voor de inzetgereedheid. De Defensie Tandheelkundige Dienst is verantwoordelijk voor een hoge standaard van tandheelkundige zorg voor militairen zodat de eenheden

dental fit zijn en blijven. Kapitein-luitenant ter zee-tandarts Nanda van Klink heeft onderzoek gedaan naar de mondgezondheidsverschillen binnen de Nederlandse krijgsmacht. Dit onderzoek had tot doel om de verschillen in mondgezondheid in relatie tot rang en andere determinanten te analyseren. De conclusie van het onderzoek is dat militairen in de lagere rangen vaker niet dental fit zijn dan militairen in hogere rangen. Het artikel *Oral Health Disparities in the Royal Netherlands* is gepubliceerd in [Military Medicine](#) en is op te vragen bij kapitein-luitenant ter zee-tandarts [Nanda van Klink](#).

DOSCO-serie 'Onze vakmensen'

Voedselveiligheid

In de DOSCO-serie 'Onze vakmensen' stond in februari Marina van het Coördinatiecentrum Expertise Arbeidsomstandigheden en Gezondheid (CEAG) centraal. Zij is adviseur voedselveiligheid wat inhoudt dat ze ervoor zorgt dat collega's die met voedsel werken weten wat de regels zijn en hoe je die toepast. Marina adviseert bij vraagstukken over voedselveiligheid en houdt ook het *Food Safety Management Systeem* bij. Binnen Defensie voert ze audits uit waarbij ze kijkt of er nog op de goede manier wordt gewerkt. Met deze audits komt ook naar voren waar nog ruimte is voor verbetering. Het eten van veilig voedsel is van groot belang voor Defensie, omdat het laatste wat je wil is dat personeel uitvalt door voedselvergiftiging. Lees het volledige interview op [intranet](#).

Logistieke planning

Deze maand doet logistiek planner Dennis zijn verhaal. Zijn dagelijkse bezigheden bij het Militair Geneeskundig Logistiek Centrum (MGLC) zijn sinds de situatie in Oekraïne behoorlijk veranderd. Ze zijn druk met het inpakken van grote aantallen medische spullen. Momenteel komen van alle kanten aanvragen binnen die het werk soms lastig maken. Het meest bijzondere wat Dennis in zijn functie als logistiek planner heeft meegemaakt is toch wel deze periode. Het doet hem heel veel dat hij zijn steentje kan bijdragen, zijn werk kan echt het verschil maken voor mensenlevens. Lees [hier](#) het volledige interview.

Boekbespreking

'Regiment Geneeskundige Troepen. Al helpende dien ik de overwinning'

Op 3 maart jongstleden is het boek 'Regiment Geneeskundige Troepen. Al helpende dien ik de overwinning' verschenen. Het boek is geschreven door Laurens van Aggelen en is door verschillende leden van het Regiment Geneeskundige Troepen, ook vanuit de DGO, een bijdrage aan geleverd. Het idee voor het schrijven van dit boek is ontstaan in 2019 (150-jarig bestaan van het Regiment), maar o.a. vanwege de uitreiking van het Bronzen Schild in 2020 en COVID-19 is de publicatie tot recent uitgesteld. Naast de historie van het Regiment zijn in het boek veel verhalen en foto's opgenomen van Regimentsleden. Op 14 april wordt het boek op de Kromhoutkazerne aangeboden aan de Commandant Landstrijdkrachten en de Militair Geneeskundige Autoriteit. Bezoekers van een van de Regimentsdiners op 6, 7 en 8 april kunnen, zolang de voorraad strekt, een boek tegen een gunstig tarief aanschaffen. Andere belangstellenden kunnen het boek aanschaffen via internet of direct bij de uitgever www.we-publishing.nl (geen verzendkosten).

Bedrijven DGO

Klantberichten MGLC

De continu veranderende situatie in de wereld brengt voor het Militair Geneeskundig Logistiek Centrum (MGLC) extra uitdagingen met zich mee. Dit betekent dat er soms tijdelijk een leveringsstop is. Voor klanten heeft dit als consequentie dat leveringen langer op zich laten wachten. Aan de hand van de behoefteprioriteit in SAP zullen de uitleveringen na een tijdelijke stop weer opgestart worden. Hou de site met [klantberichten MGLC](#) in de gaten voor de meest actuele informatie.

De nieuwsbrief (e-bulletin) van en voor de militaire gezondheidszorg is een maandelijks uitgave van de staf Defensie Gezondheidszorg Organisatie (DGO).

Reacties of onderwerpen kunt u mailen naar p.burema@mindef.nl

Deze nieuwsbrief en meer informatie over (militaire) gezondheidszorg is te vinden op het [intranet](#) Gezondheidszorg Defensie.

Aan- of afmelden voor de nieuwsbrief kan via Paulien Burema, tel: 06-83215163 of per e-mail: p.burema@mindef.nl

Nieuwsbrief Defensie Gezondheidszorg

Nummer 4, april 2022

COVID-19

Herhaalprik (tweede booster) COVID-19-vaccinatie

Militairen van zestig jaar of ouder (of die in 2022 zestig jaar worden), kunnen vanaf nu op afspraak bij hun gezondheidscentrum een herhaalprik halen. Met een herhaalprik wordt de bescherming tegen ernstige ziekte en ziekenhuisopname door corona op peil gehouden. De vaccinatie kan vanaf drie maanden na de laatste coronaprik of coronabesmetting worden gehaald.

Iedereen jonger dan zestig jaar met een COVID-19-basisserie (enkele Janssen-vaccinatie of twee mRNA-vaccinaties en een booster na drie maanden) komt op dit moment niet in aanmerking voor een herhaalprik. Zij zijn op dit moment nog voldoende beschermd. Ook zorgverleners komen – indien niet behorend tot één van de doelgroepen – niet in aanmerking voor een herhaalprik.

Militairen die één prik Janssen én een booster hebben ontvangen zijn volledig gevaccineerd. In sommige Europese landen, waaronder Duitsland, is dit echter niet voldoende. Deze militairen kunnen wanneer zij dat willen drie maanden na de laatste vaccinatie of coronabesmetting op vrijwillige basis een herhaalprik krijgen. Omdat het hier niet om een medische noodzaak gaat, moet hiervoor ook een *informed consent* ingevuld worden. Kijk voor alle informatie over COVID-19 op [intranet](#) (blauwe tegel op de DGO-site).

Digitalisering informatievoorziening

MRC neemt elektronisch patiëntendossier D-HiX in gebruik

Met een druk op de rode knop heeft het Militair Revalidatie Centrum (MRC) Aardenburg vrijdag 8 april het nieuwe elektronisch patiëntendossier (EPD); D-HiX (Defensie Healthcare Information eXchange) officieel in gebruik genomen. Het MRC volgt hiermee het Centraal Militair Hospitaal (CMH) en het Eerstelijns Gezondheidszorgbedrijf (EGB) die al eerder overgingen op D-HiX.

Met het nieuwe EPD werken de verwijzers vanuit het EGB op diverse praktijklocaties samen met het MRC binnen één geïntegreerd systeem. Hierdoor kunnen de behandelaren van de patiënt direct gebruik maken van elkaars registraties. Het nieuwe EPD faciliteert Defensie in de communicatie en de gegevensuitwisseling met andere zorgprofessionals en de patiënt, binnen en buiten de militaire gezondheidszorg. “Een modern en toekomstbestendig zorginformatiesysteem is in de huidige maatschappij en zorgsector geen keuze meer maar een absolute randvoorwaarde. De implementatie van D-HiX bij het MRC stelt ons in staat om nu en in de nabije toekomst de allerbeste zorg voor onze militairen en burgers te realiseren en te verantwoorden. D-HiX gaat ons naast de zorginformatie ook betere stuurinformatie geven en draagt bij aan meer transparantie over onze zorg naar de revalidant en overige stakeholders”, aldus kolonel Léon Jans, commandant MRC Aardenburg. Lees ook het [interview](#) met de twee projectleden die samen het implementatieproject hebben geleid.

Opleiding en training

iGel larynxmasker

Onder de tegel ‘iGel’ op de samenwerkingsruimte (SWR) van de afdeling Medische en Verpleegkundige Aangelegenheden (MVA) ([Afdeling Medische & Verpleegkundige Aangelegenheden \(MVA\) - startpagina \(mindef.nl\)](#)) van het Defensie Gezondheidszorg Opleidings- en Trainingscentrum (DGOTC) staan twee video’s over het iGel larynxmasker. Een instructievideo over de handeling en een 18 minuten durende video met een theorieles door anesthesioloog kolonel Los.

Bedrijven DGO

Klantberichten MGLC

[Klantbericht 95](#): Het Militair Geneeskundig Logistiek Centrum (MGLC) heeft vanaf januari 2022 zelftesten verstrekt voor het testen van personeel en leerlingen binnen het onderwijsdomein van Defensie.

Met de versoepeling van de maatregelen is het advies om zelftesten te gebruiken in het onderwijs vervallen. Dit betekent dat het MGLC vanaf heden geen zelftesten meer aanbiedt voor het onderwijsdomein binnen Defensie.

Kwaliteitsmanagementsysteem

NEN 7510-certificaat voor informatiebeveiliging in de zorg voor CEAG

De afgelopen jaren is het Coördinatiecentrum Expertise Arbeidsomstandigheden en Gezondheid (CEAG) bewust bezig met het verbeteren van de informatiebeveiliging, d.m.v. structureel en adequaat beheren en beheersen van eventuele risico's op dit gebied en door er bewust aandacht aan te besteden en verbetermaatregelen te nemen. Het CEAG heeft hier nu het officiële NEN 7510-certificaat voor behaald. Dit betekent dat het CEAG aantoonbaar zorgvuldig met informatie omgaat en hierin continu zijn processen verbeterd. Iedereen binnen het CEAG wordt hierop getraind en technisch ondersteund. Het CEAG wordt elk jaar extern getoetst. De externe audit was dit jaar op 30/31 maart en 1 april. Het CEAG is geslaagd voor deze externe audit en het rapport volgt binnenkort.

Vergoedingen/verzekeringsvoorwaarden

'Militaire kinderen' vanaf 1 april 2022 van Zorgzaam naar DSW

'Militaire kinderen' zijn kinderen waarvan de ouders beiden militair zijn of er is sprake van een eenoudergezin waarvan de ouder militair is.

Het is in Nederland gebruikelijk dat kinderen voor een zorgverzekering met hun ouders meeverzekerd worden. Bij 'militaire kinderen' is dat niet mogelijk. De ouders van 'militaire kinderen' vallen buiten de Zorgverzekeringswet en zijn verzekerd bij de Stichting ZiektekostenVerzekering Krijgsmacht (SZVK). Deze verzekering is alleen bedoeld voor militairen. Tot op heden zijn de 'militaire kinderen' verzekerd bij Zorgzaam. Dit is echter niet langer mogelijk. Om te voorzien in een nieuwe zorgverzekering voor de 'militaire kinderen' heeft de SZVK afspraken gemaakt met DSW Zorgverzekeraar.

2022 is een overgangsjaar:

Vanaf 1 april 2022 worden nieuwe 'militaire kinderen' bij DSW verzekerd. Dit zijn de kinderen die na 1 april 2022 worden geboren. U kunt dit bij voorkeur digitaal op [internet](#) regelen. Kijk op [internet](#) voor het aanmeldformulier of bel via telefoonnummer 088-0270700. Voor de kinderen die op dit moment al als 'militair kind' bij Zorgzaam verzekerd zijn, verandert dit jaar nog niets. Deze kinderen worden vanaf 1 januari 2023 ook bij DSW verzekerd. De ouders van deze kinderen zullen hierover tijdig worden geïnformeerd. Op [internet](#) is meer informatie terug te vinden over de verzekering voor de 'militaire kinderen'.

Bedrijfsmaatschappelijk werk

Verwijzen naar bedrijfsmaatschappelijk werk

De Dienst Bedrijfsmaatschappelijk Werk (DBMW) merkt dat vanuit de DGO de laatste tijd regelmatig wordt verwezen naar de Hulpverleningslijn Defensie voor het maken van een afspraak met DBMW.

Deze hulpverleningslijn is echter uitsluitend bedoeld voor nood.

Daarom wil DBMW u graag opnieuw informeren over de verschillende informatie- en contactmogelijkheden.

BMW-loket

Wilt u weten welke bedrijfsmaatschappelijk werker (bmw'er) bij een bepaald onderdeel of eenheid betrokken is, informatie en/of een afspraak maken? Neem dan contact op met het BMW-loket via telefoonnummer 088-9505010 of per e-mail naar BMWloket@mindef.nl.

Zij zijn bereikbaar op werkdagen van 8.00 uur tot 16.00 uur.

Hulpverleningslijn Defensie

In dringende situaties, buiten kantoortijd en in het weekend kan contact opgenomen worden met de Hulpverleningslijn Defensie op telefoonnummer 0900-4155555. Deze is 24/7 bereikbaar en wordt altijd opgenomen door een bmw'er. Voor een compleet overzicht van de dienstverlening van DBMW en de meest actuele informatie kunt u terecht op hun [intranetsite](#).

Geïntegreerde gezondheidszorg

Bijdrage vanuit EGB aan dialoogsessie Arbeid & Gezondheid van de Samenwerkende Organisatie Arbeid & Gezondheid

Arbeid en gezondheid zijn nauw met elkaar verbonden maar de gezondheidszorg in Nederland richt

zich met name op het behandelen van een aandoening en minder op herstel van functioneren in werk en privé als doel van de behandeling. Door het ontbreken van structurele samenwerking tussen de bedrijfsgeneeskundige en curatieve zorg worden patiënten daarom niet vanaf de diagnose begeleid op zorg gericht op behoud van arbeidsvermogen. Luitenant-kolonel-vliegerarts Ernst Verhulst en luitenant-kolonel-vliegerarts Martijn Ruigewaard (beiden werkzaam bij het Eerstelijns Gezondheidszorgbedrijf (EGB)) hebben op 7 maart jl. in de dialoogsessie Arbeid & Gezondheid van de Samenwerkende Organisaties Arbeid & Gezondheid een toelichting gegeven op het geïntegreerde zorgmodel van Defensie. In dit model wordt de arbocuratieve samenwerking ten volle benut, doordat de militair artsen, huis- en bedrijfsartsen in één zorgteam samenwerken en meteen doorschakelen naar een inzetbaarheidsadvies. Er wordt gewerkt met één loket en één dossier.

Een verslag van deze middag is via *internet* terug te lezen in het nieuwsbericht van Skipr:

[Helder signaal: bouw nú de brug tussen arbeid en gezondheid.](#)

De [hele uitzending](#) terugkijken kan ook via *internet*.

Duurzaam Gezond Inzetbaar (DGI)

Workshopreeks WRAP

De baas zijn over je eigen leven. Dat voelt goed! Wellness Recovery Action Plan (WRAP) helpt je om de regie over je leven (weer) op te pakken. Er kunnen allerlei redenen zijn waarom je niet komt tot wat je eigenlijk wilt in je leven, door jezelf of je omgeving. Van op gang komen in de ochtend tot de zin in je leven (terug)vinden. WRAP is in feite een groot plan, een 'levensplan', dat jij in stappen gaat samenstellen en leert toepassen in jouw eigen leven. Deze workshopreeks is voor iedere defensiemedewerker, zowel burger als militair. Kijk voor meer informatie op [SharePoint](#).

Er staan nieuwe reeksen gepland in het najaar:

- Apeldoorn: 24/6, 01/7, 08/7, 15/07, 22/07, 29/7, van 09:00 - 12:30 uur (vrijdagen) – terugkomdag 26/8
- Breda: 12/9, 19/9, 26/9, 3/10, 10/10 en 17/10 van 09:00 - 12:30 uur (maandagen)
- Utrecht: 28/9, 05/10, 12/10, 26/10, 02/11, 09/11 van 12.30 - 16:00 uur (woensdagen) – terugkomdag 30/11
- Utrecht: 19/10, 26/10, 02/11, 09/11, 16/11, 23/11 van 09:00 - 12:30 uur (woensdagen) – terugkomdag 11/1/2023

Meld je aan via DGI@mindef.nl.

Workshop Aandacht voor mentale kracht: jouw rol als leidinggevende

Medewerkers vinden het vaak niet makkelijk om met hun leidinggevende te praten over mentale kracht. In de workshop 'Aandacht voor mentale kracht: jouw rol als leidinggevende' gaan we gedurende 3-4 uur aan de slag met (toekomstig) leidinggevendenden om te kijken hoe zij onderdeel van de oplossing en niet het probleem kunnen zijn.

We behandelen het hele spectrum van mentale kracht: van het groen (wat heeft een mens nodig om te groeien en optimaal te functioneren) naar oranje (hoe kun je herkennen dat het minder goed dreigt te gaan met iemand) tot het rood (wat zijn psychische gezondheidsproblemen eigenlijk). Het kennen van je hulpmiddelen als leidinggevendenden en het leren een goed gesprek aan te gaan komt aan bod in deze workshop. Daarnaast staat het uitwisselen van ervaringen en tips tussen leidinggevendenden centraal.

De eerstvolgende workshop staat gepland op:

- Woensdag 22 juni, 12.30-16.30, Kromhout Kazerne Utrecht

Workshopreeks Slimmer (online) werken en zelfleiderschap

Voelt het regelmatig alsof je alle ballen hoog moet houden? Ben je aan het einde van de dag uitgeput, maar heb je het gevoel dat je nog niets gedaan hebt? Dan is de tienweekse 'Slimmer (online) werken en zelfleiderschap' van SmartLife Academy iets voor jou!

Het tienwekenprogramma is speciaal ontwikkeld voor Defensie om medewerkers tools in handen te geven om met meer efficiëntie, focus en vanuit eigen regie te werken, zowel thuis als op kantoor. Het programma wordt op een interactieve manier volledig online gegeven. Lees meer over het programma op onze [SharePoint-pagina](#).

Er zijn vier online groepen:

- Woensdag 09.00–10.15: 25/5, 1/6, 8/6, 15/6, 22/6, 29/6, 6/7, 7/9, 14/9, 21/9
- Donderdag 09.00–10.15: 2/6, 9/6, 16/6, 23/6, 30/6, 7/7, 8/9, 15/9, 22/9, 29/9

- Donderdag 13.00–14.15: 8/9, 15/9, 22/9, 29,9, 6/10, 13/10, 3/11, 10/11, 17/11, 24/11
- Woensdag 09.00-10.15: 28/9, 5/10, 12/10, 2/11, 9/11, 16/11, 23/11, 30/11, 7/12, 14/12

Er is plek voor maximaal tien deelnemers per groep. Geef je nu op via DGI@mindef.nl onder vermelding van de datum en tijd van jouw voorkeur.

Workshop Vitaal Leiderschap

Vitaal leiderschap heeft veel raakvlakken met duurzame inzetbaarheid. In deze workshop bespreken we de vitaliteits- en gezondheidskanten van leiderschap. Er wordt op een interactieve manier ingegaan op wat vitaal leiderschap is en deelnemers krijgen kennis en handvatten om de vitaliteit van hun medewerkers te vergroten. Werknemers duurzaam inzetten gaat over het goed, enthousiast en actief werkzaam blijven op langere termijn. De workshop is gebaseerd op de zelfbeschikkingstheorie over motivatie. De kern van de theorie wordt gevormd door de stelling dat er drie psychische basisbehoeften zijn, binding, autonomie en competentie, die indien ze voldoende bevredigd worden een optimaal functioneren, welbevinden en groei van een persoon toestaan. De leidinggevende speelt hier een actieve rol door vitaliteit te faciliteren voor zijn/haar medewerkers. Deelnemers hebben de mogelijkheid te reflecteren op hun eigen vitaal leiderschap en ontwikkelen tijdens de workshop een langetermijnvisie in de vorm van een Vitaal Leiderschaps-intent. Ingrid Dirks en Majella Imberg verzorgen deze workshop op de Kromhout Kazerne in Utrecht op de volgende data:

- Dinsdag 10 mei, 13.00-17.00
- Woensdag 5 oktober, 9.00-13.00

Er is plek voor maximaal twaalf deelnemers per sessie. Geef je op via DGI@mindef.nl.

Rapporten/Jaarverslagen

Jaarverslag 2021 Gezondheidsraad

De Gezondheidsraad heeft het jaarverslag over 2021 uitgebracht. De Gezondheidsraad is actief in vijf domeinen: zorg, preventie en screening, voeding, leefomgeving en arbeidsomstandigheden. In 2021 heeft de Gezondheidsraad 56 adviezen uitgebracht, waarvan 36 COVID-gerelateerd. Vanwege de grote rol die wetenschappelijke kennis speelt in het coronabeleid stonden de adviezen in 2021 meer dan ooit in de schijnwerpers. Naast de adviezen op het gebied van COVID, waren er ook adviezen als het terugdringen van de uitstoot van ultrafijnstof om de gezondheid te beschermen en richtlijnen goede voeding gelden ook voor mensen met diabetes type 2.

Voor een overzicht van alle uitgebrachte adviezen kunt u het [jaarverslag](#) downloaden via *internet*.

Onderzoeksagenda Nivel 2022-2024

Het Nivel, het Nederlands Instituut voor Onderzoek van de Gezondheidszorg, biedt kennis om de gezondheidszorg in Nederland continu te verbeteren en te vernieuwen. De komende jaren legt het Nivel de nadruk op vier complexe vraagstukken, nl.:

- gezond zijn en gezond blijven;
- naar een inclusieve samenleving;
- de zorgprofessional van de toekomst;
- duurzame gezondheidszorg.

In de onderzoeksagenda 2022-2024 leest u hier alles over. De [agenda](#) is via *internet* te downloaden.

Innovatie in de zorg

Inzetten van virtual reality om de mentale fitheid van militairen te verbeteren

Elk kwartaal mogen DOSCO-collega's hun ideeën pitchen aan de plaatsvervangend commandanten DOSCO. Deze maand was het de beurt aan een idee voor het moderniseren en verrijken van het militaire trainingsprogramma. De initiatiefnemers willen daarbij de mentale fitheid van militairen verbeteren door virtual reality in te zetten. Het idee werd door de commandanten omarmd, wat betekent dat er nu een plan van aanpak wordt gemaakt om het idee uit te werken. Meer informatie over het ontwikkelfonds is op [intranet](#) terug te vinden.

VWS sluit AI-programma af met een interactieve toolkaart

Na twee jaar is een einde gekomen aan het programma 'Waardevolle Artificiële Intelligentie (AI) voor

gezondheid' van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). De afgelopen twee jaar hebben diverse multidisciplinaire teams gewerkt om AI op een verantwoorde succesvolle en snelle manier te implementeren en op te schalen in de zorg. Het programma leverde de nodige documenten op die als praktische gids voor ontwikkeling en opschaling van AI moeten dienen. Een neerslag daarvan is te vinden in een interactieve toolkaart die ter afsluiting van het programma door het programmateam is gepresenteerd. De ontwikkeling en toepassing van AI in de zorg is nog lang niet voltooid, maar de basis voor een solide ecosysteem is gelegd. Voor het vervolgtraject wordt een voorname rol weggelegd bij de Nederlandse AI Coalitie die de hulpmiddelen van het programma dan ook overneemt in het eigen platform. De [toolkaart](#) is te downloaden via *internet*.

Symposia/nascholingen/Informatiebijeenkomsten

8-10 juni NECTM8 congres over reisgeneeskunde

De *8th Northern European Conference on Travel Medicine* (NECTM8) is een congres voor verschillende beroepsgroepen die zich bezighouden met reisgeneeskunde en aanverwante gebieden. Tijdens dit congres wordt dieper ingegaan op de uitdagingen op het gebied van de reisgeneeskunde, evenals de uitdagingen die reizen met zich meebrengt, zoals klimaatverandering, voorbereid zijn op een pandemie, aarzeling om vaccins te krijgen, medische behoeften van migranten en andere speciale reizigersgroepen zoals kinderen, en natuurlijk COVID-19.

Datum: 8-10 juni

Locatie: De Doelen in Rotterdam

Inschrijven: via [internet](#) (kijk ook op [deze pagina](#) voor het programma).

De nieuwsbrief (e-bulletin) van en voor de militaire gezondheidszorg is een maandelijkse uitgave van de staf Defensie Gezondheidszorg Organisatie (DGO).

Reacties of onderwerpen kunt u mailen naar p.burema@mindef.nl

Deze nieuwsbrief en meer informatie over (militaire) gezondheidszorg is te vinden op het [intranet](#) Gezondheidszorg Defensie.

Aan- of afmelden voor de nieuwsbrief kan via Paulien Burema, tel: 06-83215163 of per e-mail: p.burema@mindef.nl

Aanmelden voor abonnement NMGT

Instromend personeel

Om het nieuw instromend personeel dat behoort tot het beroeps- en actief reservepersoneel van de militair geneeskundige dienst te abonneren op het digitale Nederlands Militair Geneeskundig Tijdschrift (NMGT), mag ik de abonnees die het NMGT reeds ontvangen verzoeken dit nieuwe personeel te wijzen op het bestaan van ons tijdschrift. Zij kunnen zich dan eveneens abonneren door zich aan te melden door een e-mail te sturen naar de secretaris via e-mailaccount a.sondeijker@kpnmail.nl (voorkeur) of a.sondeijker.01@mindef.nl met als onderwerp 'aanmelden NMGT' onder vermelding van naam, adres, woonplaats en het e-mailaccount waarnaar het tijdschrift moet worden verzonden. Uiteraard zijn aan dit abonnement geen kosten verbonden.

Uitstromend personeel

Wanneer u als militair of burgermedewerker binnenkort de dienst verlaat, kunt u het abonnement op het digitale NMGT kosteloos voortzetten. U stuurt dan uw naam, adres, woonplaats en e-mailaccount naar de secretaris, e-mailaccount: a.sondeijker@kpnmail.nl (voorkeur) of a.sondeijker.01@mindef.nl met als onderwerp 'wijziging abonnement NMGT'.

De secretaris NMGT A. Sondeijker

Klik voor meer informatie over elke nascholing of opleiding op de titel.

Inlichtingen: www.nspoh.nl, telefoon (030) 8100500, e-mail info@nspoh.nl

Horen en gehoord worden

Slechthorendheid treft duizenden werknemers en het probleem breidt zich snel uit. Dat komt doordat de groep jongeren met een gehoorbeschadiging groeit. Maar ook doordat oudere werknemers te maken krijgen met fysiologische of beroepsgerelateerde slechthorendheid. Heb jij te maken met slechthorenden en wil je leren wat zij kunnen in hun werk? Doe dan deze module.

Voor wie: bedrijfsartsen, verzekeringsartsen en andere (medische) professionals
Datum: 30 juni, St. Michielsgestel

Summer school arbeid en gezondheid

Elk jaar stellen we weer een praktisch toepasbaar, actueel en relevant programma samen. Wil jij je kennis en vaardigheden bijspijkeren met een mix van klinische en communicatieve onderwerpen? Wil jij accreditatie verwerven? Volg dan deze intensieve, maar ook ontspannen driedaagse zomerschool in een uitstekende ambiance, inclusief overnachting en diner.

Voor wie: bedrijfs- en verzekeringsartsen, medisch adviseurs en andere professionals in de occupational health
Datum: 17 t/m 19 augustus 2022, 24 t/m 26 augustus 2022, 29 t/m 31 augustus 2022

Summer school public health

De NSPOH Summer schools zijn een begrip: ze zijn elk jaar snel volgeboekt! Ook dit jaar stellen we weer een praktisch toepasbaar, actueel en relevant programma samen. Wil jij je kennis en vaardigheden bijspijkeren met gevarieerde en inhoudelijke onderwerpen? Verdiep je drie dagen in een aangename omgeving intensief in de hele breedte van de publieke gezondheidszorg!

Voor wie: artsen maatschappij en gezondheid en andere ervaren professionals in de publieke gezondheid
Datum: 31 augustus t/m 2 september, Driebergen

Schrijfvaardigheid en argumentatie

Schrijven is voor veel professionals in de publieke gezondheidszorg een belangrijk onderdeel van het werk. Om de inhoud van een tekst goed voor het voetlicht te krijgen, is toegankelijk en doeltreffend schrijven cruciaal. Leer hoe je overtuigende (beleids-) teksten schrijft. Bijvoorbeeld adviezen, publicaties, notities, artikelen en visiedocumenten.

Voor wie: sociaal geneeskundigen, gezondheidswetenschappers en andere professionals in de public en occupational health, die hun kwaliteiten als schrijver van overtuigende (beleids)teksten willen verbeteren
Datum: 2 en 16 september en 7 oktober 2022, Utrecht

Nudging and framing (nieuw)

We zijn helemaal niet zo rationeel als we graag zouden willen geloven. We kiezen vaak automatisch de meest voor de hand liggende optie. Ons gedrag wordt continu onbewust beïnvloed met nudges en slim taalgebruik. Hoe werken de principes van nudging en framing? En hoe kun je ze toepassen in je eigen werk? Nieuwsgierig geworden? Schrijf je in!

Voor wie: beleidsmakers, artsen en verpleegkundigen en andere gezondheidsprofessionals in de arbo- en publieke gezondheidszorg, die effectief gebruik willen maken van nudging en framing in hun dagelijks werk
Datum: 5 september 2022, Utrecht

Opfrissen richtlijn psychische problemen

In 2019 verscheen de herziene versie van de NVAB Richtlijn psychische problemen. Wil je als bedrijfs- of verzekeringsarts je kennis van deze richtlijn en activerende benadering opfrissen, zodat je je patiënt en leidinggevende met behulp van de begrippen als positieve gezondheid en de capability-benadering kunt begeleiden naar beter functioneren? En wellicht naar een meer duurzame werkhervatting? Doe dan deze eendaagse module.

Voor wie: verzekeringsartsen en bedrijfsartsen die mensen met psychische problemen begeleiden
Datum: 14 september, online

Motiverende gespreksvoering

Je wilt je gesprekken zó voeren dat je cliënten een weloverwogen besluit nemen. Een besluit om iets te veranderen. Of juist niet. Het werk weer oppakken? Gezonder leven? Een iets andere opvoedstijl? In deze geheel vernieuwde training versterk je je communicatieve vaardigheden en ontdek je de paradox van gedragsverandering.

Voor wie: professionals in occupational en public health die te maken hebben met direct cliëntcontact, waarbij gedragsverandering een belangrijke rol speelt
Datum: 15 en 30 september 2022, Utrecht en online

Geneesmiddelen, rijvaardigheid en werk

Arbo-onderzoek laat zien dat ca. 4% van de werknemers geneesmiddelen slikt die de rijvaardigheid en het reactievermogen op het werk beïnvloeden. Als arts of verpleegkundige heb je een belangrijke taak om gevaarlijke situaties te helpen voorkomen. Dat vereist actuele kennis van zaken! Wil jij meer leren over het

inschatten van risico's van geneesmiddelengebruik in het verkeer? Over hoe medicijnen het werk positief of negatief kunnen beïnvloeden? En welk advies je dan geeft? Doe dan deze module.

Voor wie: bedrijfs- en verzekeringsartsen, arboverpleegkundigen, huisartsen en medisch adviseurs die adviseren over geneesmiddelen, rijvaardigheid en werk
Datum: 20 september 2022, Utrecht

Voorbereiding en vervolg op kwaliteitsvisite / EIF

Visiteatie voor bedrijfsartsen en Evaluatie Individueel Functioneren voor verzekeringsartsen zijn een verplicht onderdeel van de herregistratie. Hierdoor krijg je inzicht in je sterke en minder sterke punten van je professioneel functioneren. Het primaire doel is om op een structurele en transparante wijze de kwaliteit van werken te bevorderen.

Voor wie: geregistreerde bedrijfsartsen en verzekeringsartsen
Datum: 21 september 2022, Utrecht en online

De overgang en werk

Als vrouwen van rond de 45 jaar met relatief vage – niet zelden ernstige – klachten, zoals vermoeidheid, slecht slapen, gewrichtspijn en stemmingswisselingen in de spreekkamer komen, is de overgang meestal niet het eerste waaraan gedacht wordt. Professionals met voldoende kennis van deze levensfase kunnen hen op het juiste spoor zetten!

Voor wie: bedrijfsartsen, arboverpleegkundigen, praktijkondersteuners en andere professionals
Datum: 21 september 2022, Utrecht

Depressie en werk

Onderzoek wijst uit dat depressie de hoogste veroorzaker is van arbeidsverzuim. Heb je in je werk te maken met werknemers die uitvallen of dreigen uit te vallen door deze aandoening? Leer hoe je de signalen herkent, beoordeelt en hoe je er over adviseert.

Voor wie: professionals in de bedrijfsgezondheidszorg, die direct te maken hebben met werknemers met depressieve klachten
Datum: 23 september 2022, Utrecht

Conflicthantering door geweldloze communicatie

Tegenstrijdige belangen en/of botsende karakters leiden gemakkelijk tot conflicten. Ook professionals in de public en occupational health komen hiermee in aanraking. Wil jij je vaardigheden versterken om in deze situaties adequaat op te treden? Volg dan deze tweedaagse module.

Voor wie: sociaal geneeskundigen en andere professionals in de public en occupational health
Datum: 26 september en 10 oktober 2022, Utrecht

Lobbyen en netwerken

Hoe krijg je jouw onderwerp op de (politieke) agenda? In deze tijd werken ook beleidsambtenaren veel thuis. Wie niet voor het coronadossier actief is, heeft juist nu wellicht tijd om zich in jouw dossiers te verdiepen. Daarom kan jouw lobby-aanpak juist nu extra succesvol zijn. Ontdek hoe je je netwerk optimaal inzet en hoe je met lobbyen invloed uitoefent op de agenda's van relevante partijen. Aan de hand van een persoonlijk lobby-doel ontwerp je een plan.

Voor wie: professionals in de public en occupational health
Datum: 26 september en 12 oktober 2022, Utrecht

Persoonlijke ontwikkeling via MBTI

Als zorgprofessional werk je veel met mensen. Dan is het heel prettig als je inzicht hebt in jouw communicatiestijl en die van anderen. Zoek je een opleiding persoonlijke ontwikkeling? En wil je leren hoe je de samenwerking en communicatie met cliënten en collega's kunt verbeteren? Doe dan deze module 'Persoonlijke ontwikkeling met de MBTI als uitgangspunt'.

Voor wie: artsen in de public health en arbeid en gezondheid en arboprofessionals die een opleiding persoonlijke ontwikkeling zoeken, (meer) zelfkennis nastreven of hun contactuele vermogen willen verbeteren
Datum: 27 september en 11 oktober 2022, Utrecht

Ploegendienst: gezondheid en veiligheid

Slapen overdag, werken 's nachts. Onze biologische klok kan daardoor behoorlijk van slag raken, wat weer kan leiden tot klachten en gezondheidsrisico's. Wil je leren hoe je vroegtijdig problemen signaleert? Zodat je gedragsveranderingen of aanpassingen aan de werksituatie beter kunt aansturen? Doe dan deze module.

Voor wie: artsen en arboprofessionals die mensen in ploegendiensten begeleiden
Datum: 3 oktober 2022, Utrecht

NEDERLANDS MILITAIR GENEESKUNDIG TIJDSCHRIFT

MINISTERIE VAN DEFENSIE - DEFENSIE GEZONDHEIDSZORG ORGANISATIE

E-mail: nmgt@mindef.nl